40ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1350 Կ. ՊՈԼԻՍ ՇԱԲԱԹ Դեկտ. 21/8 ՀՈՒՆՎԱՐ 1905 7 ՋԻԼԳԱՏԷ 1323 — 21 ՊԵԱՆՈՒՆԸ ԷՎՎԷԼ 1321

Journal Arménien
MANZOUMÉ-I-EFKIAR
Grand' Rue de la S-Porte,
CONSTANTINOPLE

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՀՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՍՏԷՐԵԱՆ
ԱՌԱՆՑ Կ'ՈՒՆԵՂՈՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
33, Գլաթա Մեծ Փողոց, 33
Թղթակցութիւնք ուղղուած գրութիւններ եւ լրոյ ապրանք

Մանկական Էֆքիար

ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

منظومهٔ افکار
ارمنیجه یوی وسیاسی غزه‌در
صاحب امتیازی : اوهانس فرید
اداره‌خانه‌سی باب عالی جاده‌سنده نومرو ۳۸

ԳԻՆ ԵՒ ԱՌՔՈՒՄ

	Տարեկան	Վեցամեայ
Գլուխ համար	80 ղրշ.	50 ղրշ.
Դուռներու համար	108 »	60 »
Գաւառներու համար	25 ֆր.	18 »

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար, տողը 5 ղրշ.
Մէկ անգամէ աւելի ծանուցման համար մանաւոր պայմաններ

10 ՓԱՐԱ — ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ "ՄԱՆԶՈՒՄԷ„ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ — 10 ՓԱՐԱ

Առեւտրական Կեանքը

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՐՔԵՐ ԶՈՒՆԻՆ՝Ք

ԱՐՀԵՍՏԱՒՈՐԻ ՄԸ ԶԱՐՄԱՆՔԸ

ՀԱՅԵԼԻՆ ՕԳՏԱԿԱՐԻՆ ԵՒ ՋՈՒԱՇՃԱԼԻՆ ՀՐԱՀԱՆԳԻՋԷՆ ՆԱԽԸՆՏՐՈՒԱԾ

Անցեալ օր երբ գրատուն մը կը դանուէինք, արհեստաւոր մը իր արհեստին վրայ հայերէն պարզ ոճով գրուած գիւղմշանակի գիրք մը հարցուց։ Դրավաճառը պատասխանեց որ հայերէն այդ տեսակ մասնագիտական գիրքեր չի կրնար գտնել, պէտք է օտար լեզուով գիրք մը փնտռէ։

Այս պատասխանը անհաւատալի թուեցաւ արհեստաւորին, որ զարմացական դէմքով մը ըսաւ թէ առեւտրական ու արհեստաւոր հայոց մը անուանը տասած տարի։ Ի՞նչպէս կարելի է որ այսքան բաւական ալ հին մը վրայ գտնէ տարբերութիւնները հայերէն գիրք մը լոյս տեսած չըլլայ։ Մինչդեռ հարիւրաւոր անպէտ ու փուճ գիրքեր, վեպեր օտար լեզուներէ թարգմանուած են մեր մէջ։

Սակայն էր արհեստաւորին ըրած դիտողութիւնը։ Իրաւ է թէ բաղդատաբար անպէտ ու անարժէք ատաւոր թուով գիրքեր թարգմանուած ու հրատարակուած են մեր մէջ, մինչ գիրքերէ անտես եղած է պատրաստութիւնը շահեկան ու կենցաղօգուտ շատ մը գործերու, որք կրնային ընթերցողին բաղդատական ու նիւթական զարգացման ուղղութիւնը տալու։ Բայց հարկ է գրեալ թէ այդ իրողութիւնը բնական է։ Մարդիկ ամէն տեղ ու ասոնց քան մէջ սիրտ հաճելի օգտակարէն ու զուարճալիս հրահանգիչն ու խրատատու ու։ Ա՛նկա՛ մ՚ըսեմ ալ ուղղակի բաւ դիտակ թուր ։եղ, ապա՝ իրապատութիւն ու ճշմարտութիւն է։

Ա՛ղէ՛ր՝ սիր ժամ լամանաւոր Սբէնսոր «Իսատրակութիւն» անուանով հանրահանոթ գիրքին մէջ կ՚ըսէ թէ մարդոց սարմնոյ ընդհանուր ամբողջ պարոյրց մէջ օգտակարը միշտ ատուրդաս եղած է երկրորդականին ու պերճանքին։ Մեր բարեկեցութեան նպաստող գիտութիւններ, արուեստներ, գրիքեր չեն շահագրգռեր մեզ ա՛նքան, ո՛րքան անոնք որ մեզի վաղանցուկ հաճոյք կուտան, ասելովդ պէտք մը կը գտնուին։ Այս է պատճառը որ մեր մէջ հասկանալաբար անպէտ գիրքեր հրատարակուած ու հրատարակուած են, մինչ արդիւնաւոր և կենցաղօգուտ գիրքերը զանց առնուած են։

Կայ երկրորդ պատճառ մը, որ առաջնոյն հետեւութիւնն է։ Ո՛և է վաճառող մը արտադրութիւնն ու մատուցումը անոր սպառումէն ու խնդրանքէն կախում ունի։ Ո՛չ ոք կը հասարձակի զոհողութիւն ընել և արտադրել բան մը, օրու սպառումին ու խնդրանքին վրայ նախապէս ապահով չըլլայ։ Իրիքերու արտադրութեան ու հրատարակութեան գործն ալ այդպէս է։ Դարձ որ մեր մէջ իմացական զարգացման կարեւորութիւնը ըստ արժանւոյն չէ ըմբռնուած և քանի որ գրական ու շահեկան գիրքերու ընթերցասիրութիւնը դեռ անհրաժեշտ հարկ մը չէ եղած մեզի համար, բնականապէս անոց խնդրանքը չըլլար ա՛նքան որ թելադրէ հեղինակներն ու հրատարակիչները արտադրութեան ձեռնարկել։

Այսու հանդերձ այդ կարգի գիրքեր բոլորովին չեն անտեսուած, այլ ձեռնարկուած, փորձուած ու յաջող արդիւնք մը չեն տուած։ Մեր մէջ հրատարակուած կենցաղօգուտ գիրքերու-էջ կը յիշենք մանաւանդ խրատ կարեւոր գործ մը՝ Սեճեռլիի հայերէն թարգմանութիւնը, որ ասէր ընթերցողի՝ ինչ տանգամանք ու վիճակ ալ ունենայ՝ կրնայ բաղդատիլ օգուտներ ընձեռել, մասնաւորաբար թուրքերէն լեզուն ուսանելու, և երկրին օրինաց ծանօթանալու հայեցակէտով։

Հաւատալ ենք որ այժմ ոչ ոք կը տարակուսի թէ օտարներէն լեզուի գիտութիւնը ամէն անհատի համար ո՛ր ասպիճան անհրաժեշտ պէտք մըն է, թէ մարքոր ու սահուն խօսակցութիւն մը գտնէ՝ ո՛ր՚քան արդիւնաւոր կրնայ ըլլալ գործ չատ մը առիթներու մէջ և քանի՛ քանիներ իրենց դիրքն ու յաջողութիւնը միայն այս լեզուին քիչ շատ տեսութեան կը պարտին։ Դարձեալ մարդ կար, որուն մէջ սեղանի սպասներ, գրիչ և այլն ուսեալ հեղինեներ կը գրասուէին։

Լավառէա իրեն յատուկ անփութութեամբ սարկասները բարեւելով,

—Իրաւ որ շատ կանչաղաչտ մարդ ես դուն, պարոնս։ Բան, ես ալ ձլլէ այդ բարու վրայ կը խորհի թէ արդեօք կերակուր պիտի հրամցնէ՞ք մեզ։

—Այդ մասին տարակոյս ունե՞ք մի՛թէ, ձեզի պէս փափկաճաշակ մարդ մը կարելի՞ էր անօթի ձգել, մնաց որ գիտէինք արդէն թէ ձեր դրամատուէն զոհացած մլլիոնատերուն շնորհիւ, իլիսանական կեանք մը կը վարէիք։ բանական էր որ բանաւոր հանեսա կերակուրը հաճելի չըլլայ ձեր աբուրդակրն, ասոր համար յարմար սեպեցինք համադամներով պատրաստուած ճաշ մը հրամցնել ձեզ։ ասոր համար սակայն մեզի բան մը չէք պարտիր, ձեր ընկերին վրայ գտնուած 1000 ոսկիէն մէկ շնչին մասը միայն ծախսեցինք ձեզի ճաշ հայթայթելու համար։

Այս յայտնութեան վրայ, Լավառէա չի կրնալով զբաղիլ։

—Տեսա՞ր, պարո՛ն Պօլոռ, գոչեց, այս պարսն ոսկիները որչա՞փ փափկանկատ մարդիկ են, գիտնալով մեր ճաշակին փափկութիւնը, տեսէք ի՛նչ Իարիզեան համադամներ պատրաստեր են։

Իսկ Պօլոռ, երբ լսեց որ ոսկիները իր դրամովը կերակուր պատրաստած են իրենց,

—Ձեր իշխանութիւնը չարաչար կը գործածէք, պարոնե՛ր, գոչեց, դրպանս խուզարկելով և գիտ անիրաւ տեղը բանտարեալով չի բանականացաք, հիմա ալ դրամս ծախսելու ելեր էք։ գիտե՞ք քանիի պիտի նստի ձեզի այս օրինազանցութիւնը։

Ասրկանները իրարու երես նայեցան, և Սիլեր խօսք առնելով։

—Մենք ձեզի ծառայութիւն մը ըլլալու համար էր որ ճաշ հայթայթեցինք, եթէ գիտնայինք որ զայրոյթ պիտի պատճառէ ձեզ մեր ծառայութիւնը, բնաւ չէինք խորհիր առոր վրայ։ ասկէ ետքը վատահ եղէք, այլ եւս կերակուր չենք պատրաստեր ձեզ համար։

—Ամենեւի՛ն, գոչեց Լավառէա։

—Ինչպէս, ինչպէս քոյնը, այդ կարգի գիրքեր դեռ անհրաժեշտ պէտք մը չեն եղած մեզի։ Հաճելին ու զուարճալին նախամեծար կը համարենք քան օգտակարն ու կարեւորը, և ահա այս է պատճառը որ խիստ ցանցառ են շահեկան գործեր, մինչ անպէտ ու աւելորդը կը վխտան մեր մէջ։

Ա. ԴԱԼՓԱՔՃԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԸ ԵՒ ՄԵՏԱՔՍԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ՈՐՈՇՈՒՄԸ

Ծնունդի օրը մեռաքսի և խոզակի հրապարակներուն վրայ երեւցած գործունէութիւնը կասեցուց, բայց գիները օրնք այս վերջին օրերս գոհացուցիչ վիճակ մը ունէին, հասատուն մնացին։ Հրապարակին նպաստաւոր արամադրութիւններուն պահպանումը այնչափ արամաբանական է որ մեռաքեղէնի գործարանները կը շարունակեն իրենց գործունէութիւնը։

Մարտիրոյ մէջ Սուրիոյ դեղին խոզակներուն 10.15—10.25 ֆր. վճարուեցաւ, իսկ Կուկսի ճերմակ մեռակներուն համար 10 ֆր.։ Լոնտոնի մէջ մեռաքսի գործերը հանդարտ են և գիները անփոփոխ։

Լիոնի մէջ Պրուսայի խոզակին Ա. տեսակը կ՚արժէ 13—15 ֆր. և Սուրիոյ Ա. տեսակը՝ 9—11 ֆր.։

Մեռաքսի հրապարակը շահագրգռող ամէնէն զարեւոր լուրն է այն որոշումը զոր Աւստրիոյ մեռաքսի բոլոր գործարանները տուին իրենց շահերը պաշտպանելու համար։ Այս գործարանները բրարու հետ պայմանաւորուեցան պայմանագրութեան ամբողջ ամսոյ ընթացքին չափաւորելու համար։ Գործարաններուն մեծագոյն մասը արդէն հաւանած է պայմանագրութեան մանրամասնութիւններուն։ Կ՚ըսուի թէ այս պայմանագրութիւնը պիտի գործադրուի 1906 Ապրիլ 1էն սկսեալ։ Հաւանգրիոյ մէջ միայն երկու գործարան կայ, որոնք բնականաբար իրենց հաւանութիւնը պիտի յայտնեն յետոյ պայմանագրին։

×

Աւստրիական գործարաններու այս պայմանագրութեան առթիւ յիշենք որ վերջերս արտադրող Ֆրանսական և գերմանական գործարանները համաձայնութիւն մը պիտի կնքեն գիներն ու վաճառման պայմանները ճշդելու համար։ Գործարանատէրներուն ներկայացուցիչները արդէն առաջին գումարում մը ունեցան Իարիզի մէջ Նոյեմ. 15—16ին։

×

Նոյեմ. 2ին պայմանագրութիւն մը կնքուեցաւ նաեւ մեռաքսէ կերպասներ և ատասներ արտադրող Գերմանական և Զուիցերացի գործարանատէրներու միջև։

Ժամանակէ մը ի վեր գերմանացի գործարանատէրները բանակցութեան մէջ էին զուիցերացի գործարանատէրներու հետ և այս բանակցութեանց հետեւանքով, Նոյեմ. 2ին ժողով գումարուեցաւ Տիւսէլտորֆի մէջ ուր հաստատուեցաւ յետոյ Սէնտիքա մը կազմուեցաւ։ Նոյմ. 10ին բանակցութիւններ կատարուեցան նաեւ Պերլինի մեծ վաճառականներուն հետ, համաձայնելու համար զանոնք որ գործարանատէրներու պայմանագրութեան արամադրութիւնները ընդունին։ Թէեւ տակաւին վերջնական համաձայնութիւն մը չէ գոյացած, բայց յուսալի է որ ի մօտոյ գոյանայ, որովհետեւ արդէն 85 գործարաններ համաձայնած են։

Վաճառման և վճարման նոր պայմանները հետեւեալներն են.— Ամէնէն երկար պայմանաժամը պիտի ըլլայ 6 ամիս, առանց ո՛և է զեղչի։ Տարեկան ճիրտի վրայ բռիմ պիտի չտրուի ո՛չ ալ զեղչ պիտի ըլլայ մթերանոցի համար։ Ո՛և է գոյն կամ տեսակ ապրանքէ մը 20—30 մէդրոյէն պակաս յանձնարարութիւն պիտի չընդունուի։

ԻՆՉՈ՞Ի ԳԻՏՑ ՉԵՆՔ ԸՆԵՐ

ՇԵՐԱՄԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՄԷՋ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ԱՌ Հ. ԷՖ. ՓԻԼԻՊԵԱՆ

×

Հայ լրագրութիւնը չկրցաւ ներմուծել մեր մէջ վաճառականութեան եւ դանդաղ գիտութեանց փափաքը, ինչ որ Մանզումէ իր չորեքչաբթի օրեան առեւտրական բաժինովը կը ջանայ լրացնել։

Անոնք որ բամբասանքներէ չեն խորթիր և կ՚ուզեն գնահատել բարին, գեղեցիկը և օգտակարը միայն, երեսաբաղդական պարտք մը պիտի համարին շնորհաւորել Մանզումէն, որ առաջինը եղաւ անհատական գիտութեան անհրաժեշտ օգտակարութիւնը հրապարակաղն ու զարգացնողը։ Ուրախութեամբ կը հետեւինք օր օրի աճող ու նորանոր օգտակար ծանօթութիւններով լեցուն Մանզումէի առեւտրական բաժինն և անկէ դեռ շատ բաներ կը սպասենք։

* * *

Մանզումէի 1374 թիւին մէջ հնագոյն բարգամներէն Հրանտ էֆ. Փիլիքեանը յօդուածը, անկեղծօրէն խօսելով, քիչ մը կանգառ կ՚ընէ։ Ոչո՞ւ գիւտ չեմ բեր շերամաբուծական արուեստին մէջ։ Փրանսիացին ոչ մէկը չկայ որ չի՛ փափքի գրական նոր փորձերու և գրութիւններու հանդիսատես ըլլալ։ հետեւաբար համակրածինք գնահատելով հանդերձ յօդուածագրին նպատակը, արուեստ բառը քիչ մը շատ կը գտնենք մեր շերամաբուծութեանը համար։

«Դաշտը բահով ու բրիչով, ուզեցն յոգնելով ու կամքով կրնան լաւ արդիւնք տալ»։ Գրիգորի մը, Մարկոսի մը ձեռքին տակ գտնուած բահով ու բրիչով կարելի չէ երկրագործութիւնը գիտութիւն համարել, եթէ այդ Գրիգորն ու Մարկոսը անհրաժեշտ գրաճանաչութեան, քիմիագիտութեան, օդերեւութաբանութեան, բնագիտութեան, բուսական կազմակերպութեան, անասնաբանական և բուսական ախտաբանութեանց և երկրագործական մեքենագիտութեան են. ան., հետեւաբար այդ պահուն երկրագործութիւնը արուեստ և գիտութիւն ըլլալէ հեռանալով կ՚երթայ կը յանգի պարզ արհեստ մը ըլլալու, ուր մարմնական տանջանութիւնը մտային զարգացումէն շատ աւելի գործ կը տեսնէ։

Անչուշտ այս կերպով պիտի արամաբանենք նաեւ շերամաբուծութեան համար որ երկրագործութեան բաղմակողմանի հիւղերէն մէկն է միայն։

Ցօդուածագիրը շերամարդերուն գուանաւոր խոզակներ արտադրելու գիտութեան երբայցիի մը կողմէ գտնուած ըլլալուն կը որոնեղի և ապարդէ կը կարդայ իր արհեստակիցներուն որպէս զի իրենք ալ շերամաբուծական գանազան գիտութեամբ մթերն երբայցի գիտութիւնն հետ։

Գիւ մը շատ լաւատես կը գտնեմ բարեկամս այս կարծիքը, քանի որ ինքն ալ Պրուսայի շերամաբուծական վարժարանի շրջանաւարտներէն եղած է և շատ լաւ ուսումնասիրած է իր ընկերակիցներուն կարողութիւնը և զարգացման առաքնանը։

Շերամաբուծական վարժարանին ծրագիրը գիտութեան մեծակշիռ պաշար մը չի պահանջեր իր մէջ ընդունելու համար այնպիսիներ որոնք կարենան վաղուան գիտուններն ու հեղինակները հանդիսանալու։ Նախակրթարանի հասարակ շրջանաւարտ մը մեծ դիւրութեամբ տարի կը կրէ շերամաբուծական վարժարանին սեմէն ներս, ուր շնորհիւ մեր բարեգութ և հայրասէր Օգոստափառ Վեհապետին, իրենց առջեւ կը գտնեն գիտական օրէնքներու վրայ հաստատուած շերամաբուծութիւնը, որ անմերձելի կը մնայ անոնց համար որոնք գիտական պարզ ծանօթութեանց իսկ անտեղեակ են։

Ամէն բանէ առաջ, իմ խնդրոյ կարծիքովս, երկրորդական վարժարանի մը գիտական շրջանը ընելէ վերջ պէտք է հասնիլ մասնագիտութեան մը և անշուշտ այն ատեն արհեստ կը դարձնուի ասոնց ձեռքին տակ ու արհեստ մը ըլլալէ հեռանալով կ՚երթայ արուեստից ցանկին մէջ իր տեղը գտնելու։

Օսմանեան կառավարութիւնը, Օգոստափառ Կայսեր բարձրագոյն հրամանով, մեծ դիւրութիւններ տուած է գիւղացիին, ուսանելու համար կարգ մը արհեստներ, որոնց շնորհիւ անոնք կրնան իրենց օրապահիկը ճարել ամէն։

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. եռեսը)

ՀԱՅԱԳԻՐ ՊԷՏԱԿԱՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՇԱՐԱՆԱԼ

Քառասուն Փարաւոտ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԼԲ.

ԳԵՐՄԱՆ ՓԻԼԻՊՈՓԱՅԻՊԻՆ

Այսպէս իրիկուն եղաւ ու մութը կոխեց։ Լավառէա անօթեցած էր ու կը մտածէր թէ արդեօք կերակուր պիտի տայի՞ իրենց։ Ծանկարծ բանին գլուխը բացուեցաւ և երկու ոսկիանները Շօլդէ ու Միլեր իրենց եաին ճաշարանի կառսն մը ձգած, ներս մտան։ կառսին ձեռքը զմրիւղ մը կար, որուն մէջ սեղանի սպասներ, գրիչ և այլն ուսեալեղէններ կը գրասուէին։

Լավառէա իրեն յատուկ անփութութեամբ ոսկիանները բարեւելով,

—Իրաւ որ շատ կանչաղաչտ մարդ ես դուն, պարոնս։ Բան, ես ալ ձլլէ այդ բարու վրայ կը խորհի թէ արդեօք կերակուր պիտի հրամցնէ՞ք մեզ։

—Այդ մասին տարակոյս ունե՞ք մի՛թէ, ձեզի պէս փափկաճաշակ մարդ մը կարելի՞ էր անօթի ձգել, մնաց որ գիտէինք արդէն թէ ձեր դրամատուէն զոհացած մլլիոնատերուն շնորհիւ, իլիսանական կեանք մը կը վարէիք։ բանական էր որ բանաւոր հանեսա կերակուրը հաճելի չըլլայ ձեր աբուրդակրն, ասոր համար յարմար սեպեցինք համադամներով պատրաստուած ճաշ մը հրամցնել ձեզ։ ասոր համար սակայն մեզի բան մը չէք պարտիր, ձեր ընկերին վրայ գտնուած 1000 ոսկիէն մէկ շնչին մասը միայն ծախսեցինք ձեզի ճաշ հայթայթելու համար։

Այս յայտնութեան վրայ, Լավառէա չի կրնալով զբաղիլ։

—Տեսա՞ր, պարո՛ն Պօլոռ, գոչեց, այս պարսն ոսկիանները որչա՞փ փափկանկատ մարդիկ են, գիտնալով մեր ճաշակին փափկութիւնը, տեսէք ի՛նչ Իարիզեան համադամներ պատրաստեր են։

Իսկ Պօլոռ, երբ լսեց որ ոսկիանները իր դրամովը կերակուր պատրաստած են իրենց,

—Ձեր իշխանութիւնը չարաչար կը գործածէք, պարոնե՛ր, գոչեց, դրպանս խուզարկելով և գիտ անիրաւ տեղը բանտարեալով չի բանականացաք, հիմա ալ դրամս ծախսելու ելեր էք։ գիտե՞ք քանիի պիտի նստի ձեզի այս օրինազանցութիւնը։

Ասրկանները իրարու երես նայեցան, և Սիլեր խօսք առնելով։

—Մենք ձեզի ծառայութիւն մը ըլլալու համար էր որ ճաշ հայթայթեցինք, եթէ գիտնայինք որ զայրոյթ պիտի պատճառէ ձեզ մեր ծառայութիւնը, բնաւ չէինք խորհիր առոր վրայ։ ասկէ ետքը վատահ եղէք, այլ եւս կերակուր չենք պատրաստեր ձեզ համար։

—Ամենեւի՛ն, գոչեց Լավառէա։

չըլլայ որ անանկ զանցառութիւն մը ընէք, կ՚աղաչեմ, ասկէ ետքը ալ շարունակեցէք կերակուր հայթայթել մեզ։ քանի որ արդէն ձեր տրամադրութեան տակ հազար ոսկիի մօտ դրամը ունիք։

Լավառէա չարաճճիութիւնը ա՛լ աւելի առաջ տանելով,

—Բայց կ՚աղաչեմ, ըսաւ, պարոն ոսկիանները, դուք ճաշած էք։

—Ո՛չ, պարոն Ռոզենթալ, պատասխանեցին ոսկիանները։

—Ներեցէ՛ք պարոններ, ես Ռոզենթալը չեմ, առարկեց Լավառէա, իմ անունս Լավառէա է. անգամ մըն ալ պիտի խնդրեմ որ այս անունով յորջորջէք զիս, մրուոյն ժամանակ պիտի խնդրեմ նաեւ որ ըսէք թէ ճաշած էք թէ ոչ։

—Ասկէ մեկնելէ ետք ճաշարան պիտի երթանք։

—Ուրեմն եթէ մեզի սեղանակից ըլլալու չնորհը ընէք, վատահ պէտք է ըլլաք որ խրատ հանելի ժամանց մը պիտի ունենաք։

Այս պահուս կերակուրներուն պնակները բացուեցան և անուշ հոտ մը պարբերեց ամբողջ սենեակը, ինչ որ առաջարկեցի ի վեր անօթի ծարաւ պարտող ոսկիանները ալաբծակը դրդռեց ու առանց այլեւայլի, ընդունեցին Լավառէաի՝ իրենց ուզղած ճաշը հրաւէրը։ Պօլոռ հրմա ալ աւելի կասելով,

—Ի՛նչ խրատակութիւն է սա, գոչեց։ ճաշին դրամը ես վճարիմ, այս խեղկատակը ա՛ն ա՛ն ճաշը հրաւիրելու ելլէ։ վիտակը կեանքիս մէջ սանկ խրատատակութիւն տեսած չունիմ։ հոգ չէ սակայն, ասոնց ամէնքը մէկիկ մէկիկ պիտի պատմեմ երբ պատկանեալ տեղը հասնինք։

Պօլոռի գանգատելով դժգոհելով հանդերձ, չկրցաւ ետ կենալ սեղանէն՝ բրուն գլուխը անցաւ։ Ճաշարանապետ մը Բոդրոսլուրկեն Պաքու եկած ու հոն ճաշարան մը հաստատած էր։ Ոսկիանները այս ճաշարանէն հայթայթած էին կերակուրները՝ որոնք ճշմարտապէս ընտիր համանդամներ ըլլալու առաւելութիւնը ունէին։ ընտիր գիներ ալ բերուած էին սեղանին վրայ։ հետեւաբար բաց ի Ռեսնելոբի հրմէն, միւս սեղանակիցները անհամանգստութեան մէջ խորասուզուած էին։ Լավառէա մանաւանդ՝ անբացատրելի հաճոյք կը զգար այս ճաշէն՝ որուն շարջ յաջողդարար պատմել սկսաւ Իարիզի պուլվառներուն կեանքէն ապրիքոսներ, զուարճալիքներ ու իրավէպեր, այպէս անվերջ ծիծաղ առթելով երկու ոսկիաներուն, Լավառէաի առաջարկին վրայ՝ ոսկիանները էն մէկը գաց երկու չիլ Մրիմի գինի բերաւ, երբ այս չիլերը բացուեցան, զուարթութիւնը այս ատիճանին հասաւ որ, ոսկիան Շօլդէ չկրնալով այլ եւս դիմանալ,

—Կը ցաւիմ որ, ըսաւ, մինչեւ Թրիէսթէ միայն պիտի ուղեկցենք ձեզ։ ձեր ընկերական չէ՛նչող բնաւորութիւնը տեսնելով պիտի փափաքէի որ ամբողջով անբաժան մնանք իրարմէ։ Այնչափ ուշիմ ու կենցաղագէտ էք որ, վստահ եմ թէ պաշտօնի պարտականութիւնը գիտէք զանազանել բարեկամական համակրանքէն ու չէք մեղադրեր զմեզ՝ ձեզի պէս փափուկ մարդ մը հանդէպ օրէնքին որ տարադրութիւնը գործադրելուս համար։

(Շարունակելի)

ԱՐՏԱՔԻՆ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐԵԼԻՆԵՐԸ

ՏՈՒՄԷ ԵՒ ՖԱԼԻԷՌ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Նայէ Ֆրայէ Բէհսհեն

Յառաջիկայ տարւոյ Յունվար 16ին Ֆրանսայի մէջ տեղի կ'ունենայ Հանրապետութեան Նախագահի ընտրութիւնը։ Նախագահ Լուպէ բացարձակապէս յայտարարած ըլլալով թէ այլեւս երբեք չի մտածեր այդ պաշտօնին վրայ և ինք այսուհետեւ բոլորովին անպաշտօն կեանք մը պիտի վարէ, Ֆրանսայի մէջ երկու հոգի միայն կան, որոնք նախագահական թեկնածուները կը համարուին. — Սրեսփ. Ժողովին Նախագահ Տումէ և Մերակոյտին Նախագահ Ֆալիէռ։ Ուստի չհնկան է մտէն ճանչնալ այս երկու անձնաւորութիւնները։ Կը սկսինք Սրեսփ. Ժողովին Նախագահ Բօլ Տումէէն։

ԲՕԼ ՏՈՒՄԷ

(ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ)
Դրեց՝ Ս.ՋՕԼՅԱՆ ՊՈՒԻՍՈՆ

Բօլ Տումէ ներկայ Ֆրանսայի ամէնէն կարկառուն և ամէնէն ինքնատիպ դէմքերէն մին է։ Տակաւին երիտասարդ — դեռ չիսան տարեկան չկայ, — միմիայն ինք իրմէն, իր համբերատար կորովին, իր գիշերանցն աշխատութեան կը պարտի ա՛յն յաջողութիւնը, որ քայլ առ քայլ առաջնորդեց զինքը Հանրապետութեան ամենաբարձր պաշտօններուն։ Յաջողադարձ եղաւ երեսփոխան, Նախարար, Մ. Արեւելքի Ֆրանսական գաղթային մեծ Պետութեան՝ Հնդկաչինու կառավարիչ, և նախագահ Երեսփ. Ժողովին։ Այս ամէնուն մէջ ալ չէ ունեցած ա՛չ աղէտիկ յարաբերութեանց օժանդակութիւնը, և ա՛չ ալ — գնէ իր ասպարէզին ակիզբը — զօրաւոր անհատականութեան մը օգնութիւնը։

Տումէ ժողովուրդի զաւակ մըն է, ամէն կերպով իր իսկ գործերուն զաւակն է։ Եթէ կ'ուզուի հասկնալ այս ընորոշ հանգամանքը, այս նկարագրին և ոգիին զարգացումը ըմբռնել, հարկ է ճանչնալ մարդուն կեանքին սկզբնաւորութեան քանի մը համառօտ մանրամասնութիւններ կամ պարագաներ։ Փոքր պարագաները քաղաքագէտի մը հանգամանքը աւելի լաւ ցոյց կուտան քան թէ պատմութիւնը գլխաւոր և պետական գործառնութեանց, որոնց մասնակցած է անիկա։

* * *

Ծնած է 1857ին Բանթալ, Օվէռնը գաւառին մէջ։ իր ծագումով կը վերաբերի այն խստաշունչ և հարպիկ գաւառին, որ Ֆրանսայի կեդրոնական ոստկորը կը կազմէ։ Իր հայրը աղքատ և ոչէտ գործաւոր մըն էր երկաթուղիի ընկերութեան մը ծառայութեան մէջ։ Կանուխէն մեռաւ և այրին պարտաւորուեցաւ Բարիզ գալ, իր հացը խիստ ծանր աշխատութեամբ վաստկելու և իր անչափահաս զաւակները սնուցանելու համար, Բօլ պարտաւորուեցաւ կանուխէն արհեստ մը սորվիլ։ Դեռ ութը տարեկան աղայ, մտաւ Մ. Ռօպլինոյի ձուլարանին մէջ, որ կը գտնուէր Բարիզի Ռիւ ալ Մառէ Թաղին մէջ։ Բիչ առնէն նշանաւոր հանդիսացաւ հոն իր կանխահաս հանճարովը և իր արտասովոր գործունէութեամբ։ Փոխանակ իրիկունները փողոցին մէջ թափառելու կամ փոքրիկ գինեվաճառներուն խանութները այցելելու, մայրենի համեստ բնակարանը կը դառնար՝ մայրաքաղաքին ամէնէն հեռաւոր արուարձանի մը մէջ, եւ գիշերուան մէկ մասը կ'անցնէր գրականութիւն, պատմութիւն և մաթէմատիկ ուսումնասիրելով։ Օրը տասնութը ժամ կ'աշխատէր, և յամառ ջանքերով կը քալէր դէպ ի ա՛յն ասպարէզը՝ զոր իր տիտուտութիւնը կը պարտադրէր իրեն, կ'ուզէր «բան մը» ըլլալ, աշխարհի մէջ դեր մը խաղալ։ Առանց աւելորդ ժամեր ունենալու, առանց ուսուցչի, միմիայնակ և ինք առանձին իր սեփական ուժերով, ուսողական և բնական գիտութեանց պակաւորի աստիճան ըստացաւ։ Ակադեմիոյ անդամ հռչակաւոր մաթէմաթիքոս Օսիան Պոնէի իր գրած մէկ յիշատակագրով այդ գիտնականին չնորը ստացաւ։ Մինչ այս մինչ այն պատանին Բօլ շքաղեամներ կը ձուլէր և իր ընկերներուն զարմանքը կը շահէր, զոր կը վարէր իր կամքին համեմատ։ Անոր վրայ կը զարմանար նաեւ վարպետը՝ Մ. Ռօպլինօ, դիտելով անոր առաջին կարգի յարմարութիւնները, և որուն հեռուստը կ'ըլլար, եթէ ինք իրեն համար առանձին ծրագիր մը չունենար ձուլարանին մէջ։ Ռօպլինօ Տումը մինչեւ այսօր դեռ կայ Մառէի մէջ։ Մ. Տումէ մերթ ընդմերթ է այցելէ տակաւին նոյն գործատեղին, ուր իր պատանեկութիւնը անցուց։ Հոն կը գտնէ հին ընկերները դարձեալ, իր աշխատակից ընկերները հեռուէն հետեւելով անոր փայլուն ասպարէզին, ուրախ են և երջանիկ և կը պարծին անոր համբաւին վրայ։ Տումէ միշտ իրենց համար փոքրիկ Բօլը մնացած է, պատանեան և քաջասիրտ աշակերտը, զոր մանուկին ա՛նքան կը սիրէին ամէնքն ալ։

«Բարի՛ լոյս, Բօ՛լ, ինչպէս էք, աղէկ է՞ք», կ'աղաղակեն, երբ տեսնեն անոր մուտքը գործարանին սեմէն ներս։

Անոնց ուրախութիւնը շատ մեծ է, երբ ձեռք կը կարկառէ անոնց։ Իր զգացած ուրախութիւնն ալ նուազ չէ։ Նշանաւոր մարդիկ միշտ իրենց օրրանը սիրով կը փնտռեն։

Տակաւին քսան տարեկան չկար, երբ իր պաշտպան Օսիան Պոնէն բոֆէսոր անուանել տուաւ զայն գիմնազիոնի մը մէջ։ Բայց անոր գործունէութեան սատիկ խանդը չգոհացաւ միայն այս ազատական ասպարէզով։ Բաղաքականութիւնը կը քաշէր զինքը։ Լանի մէջ արմատական թերթի մը վարչութիւնը առանձնեց։ Ին գաւառը 1888ին իբրեւ իրեն ներկայացուցիչ ղրկեց զայն Սրեսփ. Ժողովին։ Հետեւեալ տարին վարչապետ Շարլ Ֆլոքէ իրեն դիւանապետ անուանեց զայն։ Այս փոքրիկ պաշտօնին մէջ ա՛նքան ճարպիկութիւն, ուղղամտութիւն, քաղաքավարութիւն, խելք ցոյց տուաւ որ իւրքանչիւր օք յոյժ փայլուն ասպարէզ մը կը գուշակէր անոր։ Ապագայ նախարար մը կը տեսնէին անոր մէջ։ Եւ եղաւ ուրեմն։ 1895ին Լէոն Պուրժուա ելմական նախարարութիւնը անոր տուաւ։ Քանի մը ամիս վերջ իբրեւ նախարար իր անկումէն վերջ իր քաղաքական հակառակորդ Մէլլինի ձեռքն ընդունեց Հնդկաչինու ընդհանուր կառավարչութիւնը։ Այն տեսնողները խիստ քննդատուեցան այս պաշտօնը ընդունելուն համար։ Շահախնդրական հաշիւներու, դրամական պէտքերու վերագրեցին իր հաւանութիւնը։ Բայց անձնական թշնամութիւնները ծնունդ տուած այս տեսակ ամբաստանութեան մը չատ ակնոյ կախող չեղաւ։

Ձիմարտութիւնը ա՛յն է որ Տումէ ա՛լ ձանձրացած էր շնչելէն Բալէ—Պուլպոնի մթնոլորտը, և Երեսփ. Ժողովին հնարամտութիւններուն խառնուելէ։ Նոր օդի և ազատ ասպարէզի ցանկութիւնը ունէր։ Իրեն մէջ զգացած անմարելի կորովութեան տեսակին մթերքը կ'ուզէր ա՛ղնպիսի աշխատութեան մը համար տալ որ իրօք օգտակար ըլլար իր հայրենիքին։ Վերջապէս կը փափաքէր իր անձին սեփական ոէրն ըլլալ։

Պաշտօնը ընդունեց, բայց պայմանաւ որ գործելու ազատութիւն ունենայ։ Այս տեսակէտով Հնդկաչին մեծ ասպարէզ մը կը բանար անոր առջեւ։ Նախապէս արդէն ուսումնասիրած էր զայն, գաղթավայրը չատ լաւ կը ճանչնար, և գիտէր թէ ի՛նչ միջոցներով կարելի է անոր նշանակութիւնը բարձրացնել և անոր բարօրութիւնը վերացնել։ Մանաւոր վարչական ծրագրով մը ճամբայ ելաւ։ 1895 Յունուար 17ին չոգենաւ նստաւ, իր սիրոյ գոռ էր, միտքը զուարթ։ Ինք իսկ նկարագրած է հոգեկան ա՛ն ներքին վիճակը, զոր ունեցաւ իր կեանքին այդ վճռական ժամուն մէջ.—

«Մայրմտաւոր կ'ինչնէր հեռանէ հորիզոնին վրայ, և իսկոյն գիշեր, մինչ Միսպրեն վեր կ'առնէր իր խարիսխը և կը մեկնէր նաւահանգիստէն։ Մթութիւնը կատարեալ է, երբ նաւը կ'անցնի նաւահանգստի Թուսրին առջեւէն, որուն ծայրը հաւաքուած էին մերայինք վերջին հրաժեշտի ողջոյն մը եւս արձակելու։ Երկու կողմին վրայ կը տեսնուէին այլ եւս մի միայն մթագամած զանգուածներ, բայց ողջոյնները կուգային մեղմանոյշ և մեղամաղեռ, զոր կը բերէր Մարսիլիոյ զեփիւռը իրեւ վերջին ձայնը ընտանիքի և երկրի, վերջին արձագանգը աշխարհի մէջ գտնուած ամէնէն լաւ բանին։ Թալով իրարու մէջ խառնուեցան հայրենիքին ծովեղերքները և անհետացան։ Աչքերնիս դեռ բարձրացուցած էինք Փարսին ճառագայթարձակ կէտին կողմը, որ սակայն քիչ առնէն հորիզոնին վրայ ցածցաւ և վերջապէս անյայտ եղաւ։ Ա՛լ վերջն է։ անծայրածիր ծովէն զատ հիմա ուրիշ բան չկայ շղջողուն լուսաւորներուն տակ։»

Տումէ Հնդկաչինու իր կառավարչութեան պատմութիւնը գրած է զրօսուցիչ և նկարագեղ գրչով, պաշտօնական Տեղեկագրի զօրութենէն չատ հեռի։ Մ. Արեւելեան այդ տարօրինակ երկրին ցեղերը կենդանի և կայտառ կը տեսնուին, կը տեսնենք կարծես մեր աչքերովը թէ ֆրանսական Տէրութիւնը ի՛նչպէս տարածուեցաւ, ի՛նչպէս դրաւ իր ձեռքը այդ յոյժ հեռաւոր և յոյժ վայրենի դաւառներուն վրայ, և միմիայն պաշտօնական ոչ առաւելութեանց շնորհիւ բարձրացան պատասխաններ, երկաթուղիներ, կամուրջներ, նաւահանգիստներ։ Որոնցմով այսօր հաղորդակցութիւնները ա՛նքան դիւրացած են Հնդկաչինու մէջ և բարօրութիւն կը տիրէ։ Հին ընիկ տիրապետութեան ցանցին մէջ մանելով իմաստնաբար պահպանեցինք հին օրէնսդրութիւնները, և եւրոպական յորինուածութեան մեքենականութեամբ նոր յաւելուածական չենք մը բարձրացուցինք ընիկ չենքին վրայ։ Ու. որպէս զի Հնդկաչինու զարգացումը լաւ ըմբռնենք, հեղինակը իր նկարագրութիւնը կը համեմէ սիրուն անէքդոտներով և օրամբա կենդանագիրներով։ Կը պատմէ թէ Ֆրանսայի առաջին գաղթային վարիչներուն մէջ ի՛նչ տեսակ բախտախնդիր մարդիկ կային, զանազան տարաբնոյ դերկատարներ, որոնք ամէն ծովերու վրայ մոն կուգային, ամէն կլիմայի արեւներէն կը տոչորուէին, և իրենց փոթորկալից կեանքին ասպարէզը կ'ուզէին վերջացնել պաշտօնական մը քնաբեր խաղաղութեան մէջ։ Այդ գաղթային վարիչներուն մէջ գտնուեցաւ դեր Նախագահ մը՝ որ երեք անգամ մահուան դատապարտուած էր, ինչպէս ասանկ բաներ պատահած են նաեւ Ֆրանսայի, Սպանիոյ և Հարաւային Ամերիկայի մէջ։ Այսպիսի բախտախնդիր մտուն ֆրանսացի գաղթային պաշտօնատարի մը երիտասարդ համագեստին տակ։

Ընիկ վարչութեան պաշտօնատարները ներկայացնելու համար, հեղինակը կը տանի մեզ Աննամի իշխան Թանթիսի ապարանքը, ուր կը կատարուի Երկնքի և Երկրի կոսպաշտական մեծ հանդէսը քրմապետութեամբ նոյն ինքն իշխանին, բայց աւանդական այլերէն և փիլերէն հիմա՛ ամենանոր դրութեամբ օթմսպիը նախամեծար համարուած է։ Սրամա և հանճարեղ անէքդոտներ պատմուած են Բամպոճի Նորոտոմ իշխանին վրայ, անոր երաժշտասէրութեան, թմբկահարներու գեղեցիկ խօսքերն, պարուհիներուն, յիսուն զաւակներուն և անոր հեծեալ արձանին վրայ, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ՝ Նարոլէոն Գ-ի արձանին պարանոցէն վար մնացած մասը որուն վրայ արուեստագէտը յարմարցուցած է Բամպոճի իշխանին գլուխը։

Իրրեւ Հնդկաչինու ընդհանուր կառավարիչ Տումէ դիւանական գրութեանց աշխատութիւններով զբաղեցաւ միայն, ընդհակառակն իր սեռեակին մէջ գործօն ու արդիւնաւոր եղաւ։ Բոլոր ցամաքին և բոլոր ծովերուն վրայ, բոլոր կարելի ու անկարելի ճամբաներուն վրայ, մեծ մասամբ ձիով, երկար միջոցներ կարեց և վանգաւոր ճամբաներ ակսեց իր հնդկաչինական կառավարչութիւնը բոլորովին կերպարանափոխ ընելու համար, ամէն բան տեսաւ իր ակքովը, տեղւոյն վրայ կարգադրեց ամէն դժուարութիւն, ընիկ իշխանները, մանարինները, ֆրանսական պաշտօնատարները մշտ անոր անակնկալ այցելութեան երկիւղին մէջ կ'ապրէին, որովհետեւ յանկարծ կ'երեւէր հոն ուր ոչ մէկուն միտքէն կ'անցնէր, և իր եռանդովը կ'ոգեւորէր զամենքը։ Ըսաւ ինծի (Աստղի Ռոխսնի.— «Երբէք չէի վախնար որ գործելու այս եղանակը պիտի նուազեցնէր պաշտօնեի հեղինակութիւնը և ազդեցութիւնը, և արդիւնքը բոլորովին արդարացուց դիս։»

Մինչեւ այն տեղն անձնօթ արագութեամբ մը այցելելի գաղթավայրին ամէն անկիւնները, և ընիկները սա՛ տպաւորութիւնը ունեցան թէ ընդհանուր կառավարիչ մը պէտք է դիտնայ դիտէ ամէն բան։ Այս երեւոյթը իր գեղեցիկ առաւելութիւններն ալ ունի։»

Իր երիտասարդութեան, իր կորովի առողջութեան, իր դիմացկունութեան վստահացած, որով կրցաւ հինգ երկար տարիներ խիստ անպատաս կլիմայի մը ներքեւ պաշտօնավարել, բնաւ չխնայեց իր առողջութեան։

Մէկէ աւելի անգամներ վտանգաւոր ճամբորդութիւններու ձեռնարկեց, դեռերուն մէջ խեղդուելու վտանգին, և հեղեղատաստ անձրեւներու պահուն Աննամական խեղճ ու կրակ յարդաշածուկ տանիքի մը ներքեւ կ'ապաւիներ։

Օր մը ապառամի մը և ահագին անդունդի մը միջեւ խիստ անձուկ անցքի մը վրայ խումբ մը ջորիի հանդիպեցաւ։ Մաղ մնաց ձիով անդունդին մէջ իյնալու։ Իր փրկութիւնը կը պարտի միայն իր պաղարիւնութեան, արագ որոշման, որով բռնեց խումբին գլուխը քալող ջորին, և ա՛յնպէս մը խրաչեցուց զայն որ անանք ինկան անդունդին մէջ և այս կերպով նեղ անցքը ազատ մնաց իրեն առջեւ։

Ուրիշ անգամ մըն ալ իր ձիուն որընթացութեան չնորհիւ ցրուեց կատաղած գոմէշներու վտանգ մը։ Բայց արիաբարութենէ աւելի անխոհեմութիւն էր երբ առանց ակնոյ կախելու ծովային հրամատարին բարեւարդնութիւն որ մը կատարի փոթորկի մը պահուն նստաւ Ալուէք 700 թօնոց նաւ մը, Հնդկաչինու գետերուն վրայ ճամբորդելու համար։

Տումէ իր տեղեկագրին լուսանցքին վրայ հետեւեալ բառերը գրեց.— «Ծովային հրամատար Սէօռայի կարծիքն նայելով, Ալուէք յարմար չէ ծովային ճամբորդութեան, միւս կողմէ ի վիճակի չէ մեր գետերուն վրայէն նաւարկելու։ Ուստի կը խնդրեմ որ ծովային նախարարը հաճի ըսել ինծի թէ այս նաւը ի՛նչ բանի յարմար է։» Բայց Տումէ նախարարին պատասխանին ալ չպատեց որ գալիք չուներ արդէն և իր պարտաւորութեանց մէջ չթերանալու համար որոշեցաւ այդ փուռ փայտին անձնատուր ընել զինքը։

* * *

Բոլոր այս անձնական անէքդոտները պատանեկան զուարթութեամբ մը պատմուած են իր գրքին մէջ բայց այս ծիծաղկոտ խստասիրութեան ներքեւ Ատոյրկեանի մը երկաթեայ ամրութիւնը չի՞ զգար մարդ։

Այս խստունկ զգացումը, ֆրանսական հայրենիքին հանդէպ պարտաւորութեան այս պայծառ և անձանուէր ըմբռնումը ամենէն աւելի փնտռուած բանն է հիմա Ֆրանսայի մէջ, ուր այդ ըմբռնումը և այդ զգացումը չատ մը գիտակցութիւններու մէջ հիմա ա՛նքան անյայտ եղած է։

Պարտաւորութեան հանդէպ այս հաւատարմութիւնն է որ Տումէն կասկածական ըմբռնումներէ վեր ոգի մը ըրած է։ Թէեւ Արմատական, բայց չատ առիթներու մէջ չվարանեցաւ բաժնուիլ իր քաղաքական բարեկամներէն։ Իրեն և իր հնօրեայ մէկ քանի ընկերակիցներուն միջեւ խոշոր բաց մը կայ, Տրէյֆիւսեան Գործէն ի վեր։

Մինչ Հնդկաչինու կառավարիչ հոգւով մարմնով այսպէս իր պաշտօնին մէջ ընկղմած էր Մ. Արեւելքի կողմերը, ասդին Ֆրանսայի վրայ պայթեցաւ այն սոսկալի Գործին աղէտքը, անանդ տուաւ հակառակութեանց, երկիրը բաժնեց երկու ընդդիմադիր բանակներու, և քաղաքացիները իրարու դէմ դնեց։ Տումէ այս յուզումները դիտեց հեռուէն։ Քիչ լուգիր կը կարդար կամ բնաւ չէր կարդար։ Լուրերը Ֆրանսայէն կ'առնէր նամակներու միջոցաւ, զորս երկու երեք մտերիմ բարեկամներ կը գրէին իրեն և իր կնոջ ընդունած նամակներուն միջոցաւ։ Բայց Բարիզի մէջ ազգային խելքը ճնշող այս դէպքին մանրամասնութիւնները երեսուն օրէն հաղիւ արձագանգ կը գտնէին Մ. Արեւելքի մէջ, ա՛նքան տկար որ ինք հաղիւ կրնար հասկնալ այս քաղաքական մթնորին էութիւնը։

Երբ վերջապէս ամէն բան հանգչեցաւ, չկրցաւ չյուզուիլ։ Իր բարեկամներէն մին իր մէկ նամակին մէջ բարձրատիճան ոստի մը բռնած ընթացքը չատ խիստ ոճով դատապարտած էր։ Տումէ պատասխանեց.—«Ուրեմն Ֆրանսայի մէջ ոստաները իրենց նուիրական պարտականութիւնները չե՞ն ճանչնար։»

Չէր կրնար Ֆրանսայի ա՛ն մարդիկը և ոչ իրերը ճանչնալ ուղղութեամբ։ Ճգնաժամի միջոցին Բարիզ եկաւ, և հինգ-վեց չաբաթ իր կառավարչութեան հետ կապ ունեցող կարեւոր խնդիրներով միայն զբաղեցաւ։ Իր տունը փակուեցաւ աշխատելու համար, և հնդկաչինական գործերու վրայ միայն խօսեցաւ։ Ցեսոյ իսկոյն մեկնեցաւ իր պաշտօնատեղին առանց Գործին անձկութենէն անհանգիստ ըլլալու։ Մտրհեցաւ, —Բա՛յց ասկա կ'անցնի չուտով։» Իրա՛ւ, անցաւ բայց իր հետեւը թողլով անջնջելի հետքեր, զորս տեսաւ իր դարձին, երբ քննութեան ձեռնարկեց, հակցաւ ճշմարտութիւնը և կրցաւ չափել անոր խորութիւնը։

Երբ 1902ին վերադարձաւ և Բալէ-Պուլպոնի մէջ կրկին իր տեղը բռնեց, սկսաւ բաժնուիլ իր չատ մը պաշտոնակիցներէն, որոնց հետ հաւասար քաղաքական համոզումներ ունէր անկեղծառաջ։ Բայց չխորհեցաւ այլ եւս ասոր վրայ։ Տրէյֆիւսի գործին գայթակղութիւնը, ինչպէս նաեւ ընդհանուր ապայկոյտին սխալները խիստ հակադրեցան մը առաջ բերին և չատ մը սիրտերու մէջ ակարացուցին ֆրանսական բանակին սէրը և յարգանքը։ Բայց ընդհակառակը այդ զգացումները անաղարտ մնացին Տումէի սիրտին մէջ։ Ինք միշտ իր հրամանին տակ հլու կամակատար տեսած էր Ֆրանսայի ոստաները, և դնահատած էր անոնց արիութիւնը, անձնազոհութիւնը և բարեմտութիւնը։

«Մեր հայրերուն համբաւը չինող քաղաքութիւնը, տեսակ մը հայրենասիրական մոլեգնութիւնը, որ տակաւին մեզ հանգիստ կ'ապրեցնէ հին կայսրական հոգին վրայ հակառակ ուրիշներուն նախանձին և ցանկութեան, մեր մէջ մեռած չէ բնաւ, կը գրէր։ Ա՛յն դրը երբ գիրանացի զաւակները դադրին քաջ զինուորներ ըլլալէ, որդրեն կրնանք ապասել որ անոր երկիրը ջնջուի աշխարհի քարտէսէն։ «Միւս կողմէն Մ. Արեւելքի սահմաններուն վրայ դեռ կեցող վանանակիր պահակի մը պէս նշմարեց Մ. Արեւելքի կողմը կուսակուռ ամպերը, և տեսաւ անհրաժեշտ հարկը պատրաստ ուժեր ունենալու, վանդին առաջքը առնելու համար։

1897 Մարտ 27ին կառավարութեան ղրկեց տեղեկագիր մը, որուն գուշակողական հանգամանք մը տուին յետագայ դէպքերը։

«Ճարտարութիւնք ոչ միայն չեն մոռնար 1895ի մեր սրկամութիւնը, և բացէ ի բաց կը յայտնեն իրենց թշնամութիւնը մեզի համար, այլ նաեւ փառասիրական ձգտումներ ունին որոնք կրնան ծայրայեղ և անխորհուրդ ըլլալ, բայց կը սպառնան Մ. Արեւելքի սէզ չահեր ունեցող բոլոր Տէրութիւններուն, և մասնաւորապէս Ֆրանսայի։ Իրենց վերջին (Զինաստանի վրայ) յաղթութիւններէն գինովցած, և Զինաստանէն իրենց գրաւած հողերուն վրայ արտօրակութիւն ցուցուած, Ճարտարները կշռում կը զգան իրենց մէջ Մ. Արեւելքի վրայ տեսակ մը գերիշխանութիւն ձեռք բերել։ Իրենք զրեթէ կը նպատեն ժառանգները Երեսփոխական Տէրութեան, իմաստասերի Սպանիոյ, Հալանտայի, Ռուսիոյ, Ֆրանսայի, անոնց Մ. Ասիական սահմանակիցներուն համար։ Կ'աշխատին իրենց զինուորական ուժերը աւելցնելու, և իրենց յաւակնութիւններուն ծայրը հասնելու։ Իրենց կարդութեան վրայ իրենց ունեցած գաղափարը հիմանաւելի դարձուցած է զիրենք։»

Ֆրանսայի համար սէրը, անոր մեծութեան համար ոգեւորութիւնը, մայր երկրին և գաղթավայրերուն ապահովութեան համար մտահոգութիւնը վտանգներուն կանխասացութիւնը, — այս ամէնը Տումէ 1902ին իրեն հեռ Ֆրանսա բերաւ Հնդկաչինէն։

Բայց ընկերվարական և արմատական կուսակցութեան անդամները բոլորովին տարբեր մտահոգութիւններով նախապաշարուած էին—Տրէյֆիւսի Գործը, Եկեղեցիին դէմ սկսուած պայքարը, և այլն։

Տումէ ա՛նքան պատասխանդիր մարդ էր, իր զգացումները յայտնելու համար ա՛նքան վաղուան էր որ ինք մինակը պայքարը սկսաւ իր երբեմնի բարեկամներուն դէմ։ Իր բոլոր ուժովը մաքառեցաւ Քօսպի Դանիլիը և մասնաւորապէս Քամիլ Բէլիթանը նեռելու, որովհետեւ այս վերջինը իրեւ ծովային նախարար բոլորովին անպէտ և նաւատորմին բարեկարգութեան հակառակորդ կը նկատէր։

Դեռ չեն մոռցուած այն դիւցազներգական ճակատամարտները՝ զորս Տումէ մղեց Երեսփ. Ժողովին բեմէն։ Այս տարբոյն ոգիզրը անանք բանի մը յանգեցան։ Քօսպի Դանիլիը ինկաւ և Տումէ Հանրի Պարսոնի դէմ Սրեսփ. Ժողովին Նախագահ ընտրուեցաւ։ Իր յաղթութիւնը սուղի գնեց։ Ոչ սէկ նոր նախագահ ա՛նքան կրքոտ պայքարով պաշտօնի կոչուած էր երբէք։ Հեռաքրքրուեցայ կարդալ դարձեալ մանրամասնօրէն պատմութիւնը ա՛յն նիստին որուն մէջ Տումէ Սրեսփ. Ժողովին նախագահ ընտրուեցաւ։ Խորհրդարանական լեզուին բոլոր նախատինքները, թշնամանքները, կատակները թափուեցան անոր դէմ։

Մարտնչեցաւ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԳԵՐՄԱՆ ԿԱՅՍՐԸ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ

ՆՇԱՆԱԿԱԼԻՑ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տէրի Թէքէրաֆի Բարիզեան Թղթակիցը կը հեռագրէ.— Գերման կայսր վերջերս ըրած խաղաղասիրական յայտարարութիւնները թէեւ ընտրը տպաւորութիւն առաջ բերած են Բարիզի մէջ, բայց կա՛յ տակաւին զգացում մը թէ Ֆրանսա պէտք է չարունակէ իր պատրաստութիւնները ոչ է պատահականութեան համար։ Ուստի բացարձակապէս բան մը զանց պիտի չառնուի նախզգուշութիւններուն մէջ, որոնց ամենալուրջ ուշադրութիւն դարձուցած են այս միջոցիս ծովային ու պատերազմական նախարարները։ Նոյն իսկ ամէնէն աւելի խաղաղասէր տրամադրութիւններով ոգեւորուած պետական մարդիկ երկար տարեկ ի վեր երբէք պատեհութիւն չեն կորսնցներ յայտարարելու իրենց կարծիքը թէ Ֆրանսա պէտք է կարելի եղածին չափ զօրաւոր ըլլայ։ Կը յայտարարեն թէ այսպիսի պայմաններով միայն կրնայ երաշխաւորուիլ անդորրութիւնը, որովհետեւ զինուորական և ծովային կարգադրութիւնները գործնական հաւասարք մըն են զգուշանալու ոչ է նախայարձակ քաղաքականութենէ։ Հետեւաբար, մեծ գործունէութիւն մը կը նկատուի չաբանակէ գերմանուհիքանական տամանագլխին զինուորական զօրութեանց մէջ, ինչպէս նաեւ գանազան զինուորական նաւահանգիստներուն մէջ։ Զօրաքանակներ և հեծեալ գունդեր չաբանակ տաքի վրայ կը պահուին, և այս ամէնը աշխարհի ընդհանուր խաղաղութեան պահպանութեան համար։ Ֆրանսայի նաւային և պատերազմական նախարարները փութալ պնդութեամբ կ'աշխատին իրենց հին նախորդներուն զանցառութիւնը դարմանելու։ Ժամանակ մը է վեր օրինակներ տեսնուած էին Ֆրանսայի ազգային պաշտպանութեան մթնոլորտին մէջ, որովհետեւ ներքին քաղաքականութեան անպէտ խնդիրներ մասնաւորապէս կ'զբաղեցնէին քաղաքական կուսակցութիւնները, որոնք հիմա միմիայն գերմանական պատերազմի մը որկիզեղէն չղաղրելու եղած են, և կը յորդորեն կառավարութիւնը զինուորական և ծովային անհրաժեշտ պատրաստութիւնները փութալ տեսնել։ Ֆրանսայի մէջ այս ընդհանուր մտահոգութիւնը առաջ եկած է մասնաւորապէս Մարոքեան յառաջիկայ Ժողովին դատաւորդ։ Ֆրանսայիք կ'ուզեն որ սոյն Ժողովին գումարման միջոցին միայնա՛ չատ բաւականին զօրաւոր ըլլայ թէ՛ սահմանագլխին և թէ ծովերուն վրայ։ որպէս զի յարգանք ազդէ Փերմանիոյ և Անգլիա եւս աւելի ոգեւորութեամբ նպաստաւորէ Ֆրանսայի, գիրանալով անոր զօրութիւնը։

Բայց հաւասարապէս յայտնի է թէ Իրման կայսր վերագրուած խաղաղասիրական խօսքերը նպաստած են վստահութիւնը վերականգնելու Ֆրանսայի մէջ։ Բայց սակայն կ'ըլլայ երբ ըսուի թէ վերջին եօթը ամիսներուն մէջ Ֆրանսայի կողմէ ցոյց տրուած դիւրագգածութիւնը բոլորովին զինաթափ ըլլայ յանկարծ։ Ասէն բան ա՛ն տասնդրայն յայտնի պիտի ըլլայ, երբ Մարքի Ժողովը ասարտի։ Մ. Բլէմանսօ Սենատի մէջ գրելով, կը յորդորէ իր հայրենակիցները խաղաղասիրական յայտարարութիւններուն ա՛նքան մեծ նշանակութիւն տալ։ Խաղաղութեան համար Վիլհէլմ Բ-ի տուած վստահութիւնը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ՝ իր պատասխանութեան զգացումը Աստուծոյ և իր ժողովուրդին հանդէպ։ Ասիկա իր գերման հայրենասիրութիւնը միայն ցոյց կուտայ։ Չէ՞ մի որ կայսրը յայտարարեց նաեւ.— «Ինծի միայն կը վերաբերի որոշում մը տալ»։ Հետեւաբար ա՛յս է միայն խաղաղութեան համար հաստատուն հիմք։ Մ. Բլէմանսօ յուսալ դիտել կուտայ թէ մենք իրաւունք չունինք Գերմանիոյ խորհուրդ տալու իր սեփական գործերուն մէջ։ Երբ Գերմանիայ կայսրը կ'ըսէ թէ Աստուծոյ և իր հպատակներուն հանդէպ իր ունեցած պատասխանութիւնը կը դրամայէ իրեն զինուորական ամբոխ պաշտպանութեան մը մէջ դնել իր Բանակը և Նաւատորմը, յայտնի է թէ գլխաւորաբար Գերմանիոյ կողմէ իրեն թշնամի նկատուած են Ֆրանսացիները, և ա՛ր քան անխոհեմ են ա՛ն տակաւին Ֆրանսացիները, որոնք կը յայտարարեն թէ շարժելու և իրար ասցնելու բան մը չկայ։ Բայց Գերմանիոյ մէջ ասանկ տկարացուցիչ տրամադրութիւններ ունեցող մարդ չկայ, և Գերմանիա չուզեր երբեք ինքնապանութեան վրայ մտածել, այլ ընդհակառակն տարուէ տարի կ'ուզեցնէ իր Բանակը և Նաւատորմը։ Մ. Բլէմանսօ այսպէս կ'բնութագրէր, և էֆօ տր Բառդը ալ Մ. Ասարէ Մէվրի մրեւնոյն ձեւով կը գրէ իր լուսաւոր.—

«Վերջին եօթը կամ ութը ամիսներուն պարբերաբար Գերմանիոյ բարի դրատաւորութիւններուն վրայ բաներ մը լսեցինք։ Նոյն իսկ մարքի ընդ մարքի թալադրութիւններ եղան համաձայնութեան մը համար կարգ մը անպաշտօն և անպատասխանատու ուներու կողմէ։ Այսու հանդերձ, այդ չիշխանին մէջ պաշտօնական Գերմանիա, ա՛յս Գերմանիան որ մրակ պատասխանատուն է, խիստ պտուտցաւ սեղի հանդէպ, հեռագրեր աւելի խստացաւ, մեծագոյն պաշտօնական խօսքեր թէեւ չարտասանեցան, բայց մասնաւոր աշխատութիւն մը տարուեցաւ մեր երկարաձգ իրաւունքները ջնջելու։ Զարմանալի է որ Ֆրանսացոց աչքերը դեռ բացուած չեն, և խոսքերէն խարուելով, պէտք եղած ջանքերը չեն ըներ կամ և պատրաստ դանուելու։

«Ամէն ժամանակէ աւելի պէտք ունինք արիաւն և զգոյշ կենալու։ Խոհեմութիւնը զա՛յս կը պահանջէ։ Գիտա՛նք թէ պատերազմ մը խուսափելու միակ միջոցն է զօրաւոր ըլլալ։ միաբան գտնուիլ, և հաստատուն կերպով կառչիլ մեր բարեկամութիւններուն»։

Այսպէս կ'եզրակացնէ Մ. Ասարէ Մէվրի, որ Բլէմանսօյի պէս անվստահ է Գերմանիոյ մասին։

Թղթակիցը կը յարէ. —Անոնց փաստերը երկարօրէն մէջ բերի, որովհետեւ հրատանդիչ և նշանակալից են։

Ինչպէս ասէին առաջ յայտարարած են, Ֆրանսա պիտի չէ դանդաղիլ իր նախագծութիւններէ։ Հիմա միակ նախագծութիւնները, ա՛յն է թէ Գերմանիոյ մէջ մնացած է, ա՛յն է թէ Գերմանիա հաստատ պիտի գտնուի յամենայն դէպս։ Մարոքեան ժողովին առթիւ։ Դրանա կարեւոր զիջումներ ըրաւ և կամ կարգը Գերմանիոյ եկած է իր ուզածութիւնը իր գործերով ապացուցանելու։ Եթէ ժողովը երկուսակողմ ներգաշնակութեամբ անցնի, որպէս մը առնուած պիտի ըլայ Ֆրանսայի մը Գերմանիոյ մէջու յարաբերութեանց բարւոքման համար։ Պերլինի ֆրանսական դեսպանատունը պատ է բաւական նպաստաւոր արամադրութիւններ ունենալ Գերմանիոյ խաղաղասիրութեան վրայ։ Սակայն՝ ոչ վիճելի կայսեր երեկի խաղաղասէր յայտարարութեանց վրայ քիչ մը ոգեւորուեցաւ, այսօր սակայն նորէն աբկոյսցաւ։

∴ Բէլճիի անգլեւագերման առեւտրական սենեակներուն գումարման առթիւ Սըր Թոմաս Պարքլէյ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ.— Ֆրանսայի ինչպէս նաեւ Գերմանիոյ մէջ հաւատարպէս կը վախնան պատերազմէ։ Եւ այս երկու երկիրներուն մէջ ալ չգիտի չեն գիտեր թէ ինչո՞ւ համար պիտի պատերազմին։ Ժամանակէ մը ի վեր անորոշ և տարտամ զրոյցներու վրայ միայն կը գործեն այդ երկու երկիրներուն մէջ։ Բայց պատերազմ պիտի չըլլայ, հեռաւոր պատճառներով։ — Առաջինը և թերեւս ամէնէն կարեւոր պատճառը սա՛ է թէ պատերազմի մը առաւելութիւնները եւրոպական օ և է կառավարութեան գործին չի գար, ընդհակառակն ամենքն ալ կը մերժեն պատերազմի բարոյական և տնտեսական պատասխանատուութիւնները։ Եւ յետոյ, եթէ նոյն իսկ Ֆրանսայի և Գերմանիոյ միջեւ պատերազմական դատառ մը գտնուի, դարձեալ պատերազմ պիտի չըլլայ։ Այնչափ մարդ գիտէ թէ Անգլիա այսպիսի պատեհարամի մը տակն չի կրնար չեղած մնալ։ Անգլիական ծրագրին գլխաւոր կէտերն են Ֆրանսական տեսակէտին իրաւացիութիւնը և Ֆրանսայի անհնական դերակշռութիւնը Մարոքի մէջ։ Անգլիոյ Գերմանիոյ հետ ունեցած յարաբերութիւնները օ՛րքան ալ բարւոքը ըլլան, Անգլիա Ֆրանսայի կողմը պիտի բռնէ։ Ասկէց զատ դիտեմ թէ հանրային կարծիքը Իտալիոյ մէջ նպաստաւոր է Ֆրանսայի։ Աւստրիա ինք բան մը չի կրնար ընել։ Ռուսիա եւս Ֆրանսայի կողմը պիտի բռնէ։ Բայց ասկէց աւելին ալ կայ։ Գերմանիոյ մէջ եւս Ֆրանսայի դէմ պատերազմը ժողովրդական չէ։ 1870էն ի վեր ամէն բան փոխուած է։ Գերմանացի վաճառականները և արհեստաւորները չեն ուզեր իրենց բոլոր շահերը վտանգել ճակատամարտի մը մէջ։ Անոնք բազմադիմի շահեր ունին։ 150 գերման առեւտրական սենեակներու կարծիքը հարցուցի գերմանաֆրանսական պատերազմի մը մասին։ 70ը արդէն պատասխանած են սա՛ մօտ թէ երբեք կուսակից չեն պատերազմին, և կը փափաքին երկու երկիրներուն մէջու դրացիական բարեկամ յարաբերութիւններ հաստատել։ Գրէնոպլի, Պրէֆիլտի, Լայբցիկի, Գրէմենի առեւտրական սենեակներու նախագահները մանաւանդ վճռական են իրենց խաղաղասիրական պահանջումներուն մէջ։ Եթէ Գերմանիոյ «Էլ հանրային կարծիք մը կայ. այս կարծիքներուն նշանակութիւնը բնաւ տարակոյս չի վերցներ.»

∴ Ֆրանֆիզիթը առեւտրական Սենեակը հետեւեալ օրէնսգիրը քուէարկեց.— Առեւտրական Սենեակը ուրախութեամբ կ'ողջունէ Անգլիոյ և Գերմանիոյ մէջու բարեկամական յարաբերութիւններ վերահաստատելու ջանքերը և կը մասնակցի անկեղծօրէն։ Երկուստեք անտեսական շահերով ընդպէս նաեւ յառաջդիմութեան և քաղաքակրթութեան շահերով, անխուսափելի է Գերմանիոյ բարեկամութիւնը Անգլիոյ հետ։ Կը յուսանք որ Նոր Տարիս երկուստեք բարեկամութիւն և համակրութիւն պիտի արծարծէ երկու ազգակից ժողովուրդներուն մէջ.»

ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԱՀԱՃԱՌԱՆԻՆ ՀՆԻԿԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ.—

Կալլէոր իշխանը և իշխանուհին Ուրբաթ օր ժամանեցին արդի Հնդկաստանի մայրաքաղաքը, Կալկաթա, և ընդունուեցան Իրինսէրս Կաթի պատմական նաւամատոյցին վրայ։

Կալկաթա ցամաքի կողմէն խղճալի անչան մուտք մը ցոյց կուտայ, և քաղաքը չատ ազէկ ըրաւ լքասելով իր առաջին ծրագիրը՝ դահաժառանգը անցընելու Հասուրա Կամուրջէն Կառավարական Պաշտօնատունը երթալու համար։ Արքայազուն ամբոխ կայարանին մէջ իրենց կառքաւոր մէջն ինչպէս յատկապէս պատրաստուած շարժանիկի մը նման, և գեան ի վար դարձին Բրինսէրս Կաթ։ Այս կերպով չանցան Աթրատա Բոսի աղտոտ և անհիգիէն փողոցներուն մէջէն, և, բայց ասի, իշխանը գեղեցիկ պատեհութիւն մը ունեցաւ գիտելու Կալկաթայի ամենամեծ պարծանքը՝ անոր առեւտրական նաւամատոյցը։ Նոյն քաղաքին պատմութեան մէջ երբեք ասկէց առաջ տեսնուած չէր նոյն իսկ կէսը այն նաւերուն և մակոյկներուն, որոնք երկու գիծ վրայ նոյն օրը շարուած էին Հուգլի կամուրջէն մինչեւ ցամաք ելնելու նաւամատոյցը։ Նշանաւոր կախուած կամրջակներէն երկու մղոնէն աւելի հեռու։ Անգլիոյ և Հնդկաստանի մէջու երթեւեկող նաւերը և նաւահանգստին մէջ գտնուած մակոյկները ամբողջ գծին վրայ ամէնէն փայլուն տեսարանը կը պարզէին, որ ըստ ինքեան աշխարհի մէջ ա՛ և է շոգենաւային սիրոյ ընկերութիւն ա՛յնքան նաւեր չունի։ Քաղաքին արհամարհոմը գործարաններու անթիւ անհամար ծխնելոյզները անընդհատ կը ժայթքէին ծուխի ամպեր, ոգեղ բայց համազիր վկայ մը Կալկաթայի առեւտրական ընդարձակ բարգաւաճման։

Վերջապէս կառավարական պաշտօնարանին ապատակտուտ գմբեթը երեւցաւ ծառերուն վերեւ, և արեւելեան ծովեզերքը պարփակող շոգենաւերուն և առագաստանաւերուն սիրելի, Ն. Արք. Բարձրութիւնը ցամաք ելան, և աղմուկուեցան ասիրտարանի ձեւով շէնքի մը մէջ, որ լցուած էր Հընդկաստանի մայրաքաղաքին պաշտօնական և ընկերային բարձրաստիճան ջուներուն կողմէ։ Բաւի գալուստը ուրախ մը կարդացուեցաւ և պատասխանուեցաւ, և գովելի կերպով համառօտ այս արարողութիւնը վերջացաւ սիրոյն մրմնջելով մը։ Կալկաթա քաղաքը Իլլինսէրին նուիրեց գունաւոր ադամանդներով և մարգարիտներով յեռուած քառամանակ մը, և իշխանուհին շնորհալից ժպիտով ընդունելով զայն, առաջներուն հանելքը կրկնապատկեց՝ խօսելու իր պարանոցին անցընելով զայն, խոնարհելով և իր շնորհակալութիւնները յայտնելով ներկաներուն։

Արքայական Թափորը յետոյ ճամբուն երկայնքէն յառաջացաւ դէպի Կառավարական Պաշտօնատունը։ Ճամբան երկու կողմի վրայ խուռն բազմութեամբ լեցուած էր, և յանախադէպ դրուագները գոյնի երանգաւորումը կ'աւելցնէին տեսարանին յարափոփոխ պատկերին վրայ։ Քաղաքը՝ բնակիչներու թաւալ՝ Բրիտանական պետութեան մէջ երկրորդն է իր կարեւորութեամբ. և չափազանցութիւն չըլլար երբ ըսուի թէ անոր միլիոնաւոր բնակիչներուն գրեթէ կէսը հաւաքուած էր մեծաքանակ դաշտին վրայ։ Դահաժառանգը առաջ օր պիտի մնայ հոս, և պիտի բնակի այն խաղաղ շէնքին մէջ, որ 1803ին դիտուած է, և որուն համար գացած ծախքերը ժամանակին ա՛յնքան գայթակղութիւն պատճառեցին Արեւելեան Հնդկաց անգլիական Ընկերութեան վարիչներուն։

ԺԱՆՏԱՖՏԸ ՃԱՐՈՆԻ ՄԷՋ.— Մինակ սով չէ, ժանտախտ ալ կայ յաղթական Ճարտի մէջ։ Օղաքի, Քօպէի և արեւմտեան Ճարտի մէջ ժանտախտի դէպքերուն ամբողջ թիւը 200էն աւելի է։

ՌՈՒՍԻՈՅ դատական գործոց նոր նախարար Մրիսիլ Կրիկորեվիչ Աքիմով առաջնակարգ օրէնսգէտ մը համարուած է Ռուսիոյ մէջ։ 58 տարեկան է, Մոսկուայի օրէնսգիտական վարժարանէն շրջանաւարտ։ 1870ին Մոսկուայի ընդհանուր դատախազ եղաւ, յետոյ անցաւ Վլատիմիր և Իշնոգ, և 1879ին ալ Դիէվ գնաց նոյն պաշտօնով։ 1894ին Աքիմով Սոտեա վերադարձաւ, այս անգամ իբրեւ նախագահ բարձրագոյն դատարանին։

ՃԱՐՈՆԱԿԱՆ ՍՈՎ.— Թոքիոյի մէջ օտարականներէ մասնաւորապէս մը կազմուեցաւ ասվեալներուն նպատակ հասցնելու համար։ Կացութեան վրայ իր տեղեկագրութիւնը կը հաստատէ լիովին մինչեւ հիմա արդէն ըսուածը։ Կը յայտարարէ թէ հիւանդարան երթ գտնուածները, 2 միլիոն 821,557 բնակիչներով, կը գտնուին սոսկալի սովատանջ կացութեան մը մէջ, որուն նմանը տեսնուած չէ վաթսուն տարիէ ի վեր։ Քննութեան տեղեկագիրը կը ցուցնէ թէ մահուան դատակնիքը մը ծանրացած է միմիայն Միւակի գաւառին մէջ, որ մէկ միլիոն բնակիչ ունի։ Ֆուքուշիմա Նահանգին մէջ 300,000 հոգի բացարձակ աղքատութեան եղրը հասած են։ Իվաթէի մէջ 100,000 հոգի մահուան վիճակի մէջ են եթէ արագ և անմիջական օգնութեան չհասնի։ Տեղեկագիրը կը վերջացնէ թէ առայժմ 600,000 հոգի ծայր սարսափ չքաւորութեան մէջ են։

Բոլոր օտար թերթերը հանգամանագրութիւն բացած են։

Կառավարութիւնը տեղական գործունէութիւն մրայն կրնայ կատարել, բայց տակաւին տրամադիր չէ արագ օգնութիւն ընդունելու։ Ճարտի իշխանութենց բռնած այս ընթացքը աղգային սխալ հասկցուած հպարտութիւն մը կը համարուի։

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԷՆ

ՀԱԳՈՒՍՏ, ԱԹՈՒԹ, ՍՆՈՒՆԴ

Եղանակին տարառաղդեցիկ ցուրտը և ծանական օրերու մերձեցումը այժմէութիւն կ'ընծայեն հագուստին, ասելին ու ասուածին, որոնց աւելի քան երբեք կարօտը կը քաշէ չքաւոր դասը տարւոյն այս եղանակներուն մէջ։ Մէկ կողմէ, երբ պէտքերը կը բազմապատկուին Տարեգլխի ու Մեսրոպեան նուիրական ծներուն առթիւ, միւս կողմէ ընդհանուր գործերը դադար կ'առնեն և օրէ վատթարող օրէ ապրողներ՝ ցուրտին պատճառով ձեռական զբաղում ալ չգտնելով՝ ա՛լ աւելի արգահատելի կացութեան մը կ'ենթարկուին։ Ամրան կամ տարւոյն միւս եղանակներուն մէջ ինքնօգնութեամբ օրապահիկ մը հայթայթողներէ շատեր, երբ ձիւնը տեղայ ու բնութիւնը սառցներով պատի, մէկ երկու շաբաթ տարսուած ըլլալով իրենց բոյնին մէջ քաշուած ապրիլ, կ'սպառեն իրենց նիւթը խնայողութիւնը ու կ'սարսափին կամայ ակամայ սառաբաղնել թիւը նպատի կարօտ չքաւորներուն։

Եկեղեցիներու վարչութիւններն ու աղքատասիրամ մարմինները թէեւ ամէն տարի կը նպաստեն իրենց թաղի կարօտեալներուն, սակայն երբ հանրութիւնը մառնայ զանոնք քաշալերել, այս բարեսիրական մարմիններու գործունէութիւնն ալ բնականաբար շատանալու կը մնայ, հետեւաբար անոնք որ կարօտեալներու օգնելը պարտականութիւն մը, վարձք մը և կամ բարեպաշտութիւն մը կը նկատեն, պէտք է փութան սանկ առիթներու մէջ իրենց նպաստը հասցնել թաղին աղքատներուն ու կարօտեալներուն առանց այսօրը վաղուան յետաձգելու։ Հինգ քաշ ածելը, երկու հացը կամ հին զգեստ մը յաճախ աննշան բաներ կը թուին ունեւորներու աչքին, որոնք անփոյթ կը գտնուին գէթ այդպէս նպաստ մը մատուցանելու կարօտներուն, մինչդեռ աղքատ ընտանիքներու կեանքը մօտէն ուսումնասիրողներ գիտեն թէ քանի՛ հիւանդներ, ծերեր ու պառաւներ և նոյն իսկ ձմրան պատճառաւ գործ չկրցող գտնող քանի՛ առոյգ երիտասարդներ իրենց այդ թերեւ նպաստին կ'սպասեն ցուցաշունչ եղանակը աղէկ գէշ անցընելու համար։

Իրաւ է որ ամէն մարդ բեռնաւորուած է քիչ շատ կարօտ ազգականներով ու շրջանակներով, որոնց հանելն ալ ինքնին պարտականութիւն մըն է։ Այո՛, այդ պարտականութիւնը ըմբռնողներուն ընելիք չկայ. բնական է որ մարդ նախ իր շրջանակը կշտացնէ ու ետքը հեռաւորները նայի, և սակայն եթէ իրր պարտականութիւն նպաստելէ ետք մեր բարեսիրութիւնը քիչ մը ընդլայնենք ալ վնասած չենք ըլլար մեր ելեւմտացոյցին. անտես չառնենք ցուրտէն տառապողները ու եթէ կարելի է մեր պերճանքներէն խնայելով օգնենք անոնց։

Այս է մարդկային պարտականութիւնը, ինչ որ Քրիստոս ալ ազդուարար կը շեշտէ «Աստի էի կշտացուցիք, մերկ էի հագուեցուցիք, մտ՛ք ուրեմն օրհ Արքայութիւնը» ըսելով բարեգործներուն։

ԿՐՕՆ. ԺՈՂՈՎՈՅ որոշմամբ գրուեցաւ Աթէնքի Թաղ. Խորհուրդին որպէս զի տեղւոյն Տ. Դուլիթ քահանան դրկեն իր նոր պաշտօնատեղին՝ Դանտիա, և Հիւրմիւլդան Տ. Դէսրդ քահանան ալ որ հոն հասած է, ձեռնարկէ իր պաշտօնին։

ԲԵՐԱՑԻ և Ֆէրիգիւղի Թաղ. Խորհուրդներուն մէջ այս անգամ համաձայնութիւն մը գոյացած է, որով Բերայի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցած հարսանիքներէ և յուղարկաւորութիւններէ առնուած դրամներէն բաժին Ֆրանսի հանուի նաեւ Ֆէրիգիւղի եկեղեցւոյ մնաուկին, բայց այն պարագային երբ այդ հարսնիքները կամ յուղարկաւորութիւնները Ֆէրիգիւղի եկեղեցիին չրջանակին մէջ կը գտնուին։

ՅԱՒՈՒՐ կը լսենք թէ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր քոյրը, Տիկին Մէրեան էֆ. Տէր-Ներսէսեան, քանի մը օրերէ ի վեր թոքաբորբ կը տառապի։ Բազմաթիւ ականաւոր բժիշկներ կը դարմանեն հիւանդ Տիկինը, որուն արագ ապաքինում կը մաղթենք։ Այս առթիւ, Ն. Սրբազնութեան բնակարանը հիւանդասեր կ'երթան եկեղեցական և աշխարհական ծանօթ անձնաւորութիւններ։

ԳԱԼՓԱԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՅԻ խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ կը ծանուցանէ թէ հանգուցեալ Տիկին էֆթիկ Պատմաճեանի մահուան առթիւ իր ընտանիքը 25 օսմ. ոսկի նուիրած է նոյն հաստատութեան։

Այրի Ֆիկրէ Շամի Ճ. Բէլէկոֆ, Բէլէկեան, Մարրաֆեան, Թէլիֆեան և Բէյլիեան ընտանիքները և համայն ազգականք իրարու ցաւով կը ծանուցանեն զղառնաղէտ մահ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԷՖ. Պ. ՔԷԼԷԿՈՖԻ

որ հանգեաւ ի Տէր երէկ երեկոյ յետ կարճատեւ հիւանդութեան։ Թաղամասութեան տխուր հանդէսը պիտի կատարուի յառաջիկայ հինգշաբթի, 22 Դեկտ. 1905 ժամը 6½ին (Ը. Թ.) Մաքրիգիւղի Ս. Աստուածածին եկեղեցին, ուրկէ հանգուցելոյն մարմինը մարմինը պիտի փոխադրուի գերեզմանատունը։

Կը խնդրուի ծաղկեպսակ չի դրկել։

ԾԱՆՕԹ.—Սիրքէճիէն կառնխամբը ժամը 10.1ին (Ը. Թ.) կը մեկնի։

Կը խնդրուի մահագդ չընդունողներէն ներկայս իբր այդ նկատել։

Գաբրիել էֆ. Սամուէլեան և Օրք. Աբաքսի ու Երմանէ Մանուէլեան, Տէր և Տիկին Աբրահամ էֆ. ու Օր. Ֆրէնկեան, Տէր և Տիկին Յովհաննէս էֆ. Սալանեան և զաւակունք, Տէր և Տիկին Մեսրոպ էֆ. Տէրաճեան և զաւակունք, Այրի Տիկին Մանիկ Արապեան, Այրի Տիկին Սոֆի Գ. Նորատունկեան և Կարապետ էֆ. Նորատունկեան, Տէր և Տիկին Թագւոր էֆ. Համամճեան, Այրի Տիկին Զարուհի Աւագէր և զաւակունք, Այրի Տիկին Ակիւլինէ Մանուէլեան և զաւակունք, ինչպէս նաեւ Արապեան, Բարունակեան, Թաթարեան, Շալճեան, Սերովբեան և Լորենեան ընտանիքները ցաւ ի սիրտ կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, մօրը, քրոջը և ազգականին

ՏԻԿԻՆ ՍՈՖԻ ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆԻ

(Մ Ն Ա Ա Լ Ա Ր Ա Պ Ա Ն)

զառնաղէտ մահը։ Թաղարկաւորութեան տխուր հանդէսը պիտի կատարուի վաղը, չորեքշաբթի, ժամը 5ին (Ը. Թ.), մարմինը իր բնակարանէն՝ Օրթագիւղ Փիչմիշօղլը փողոց Թիւ 38, փոխադրուելով տեղւոյն Ս. Աստուածածին եկեղեցին. անտի պիտի ամփոփուի գիւղին Ազգ. գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանին մէջ։

Օրթագիւղ, 20 Դեկտ. 1905

ԲԱՐԻԶԻ ՊՕՐՍԱՆ

BOURSE DE PARIS

29 Դեկտեմբեր 1905

Ֆրանս.	3%	(3% Français)	99 05
Սամ. Միացեալ		(A. Nv. Unis.)	90 92
Թրկաթուլի		(Lots Turcs)	135 50
Ղանդ Օթթ.		(Sanqus Ott.)	599 —
Ռէժի		(Tab. Turcs)	379 —
Թրանսվաալ		(Transvaal)	54 —
Սպանիական			92 30
Ռուսական	3%		67 87

ՐԷՍՄԻ

ԹԷՎԱՖԻՀԱԹ

Սելանիք վիլայէթի Մէճլիսը իտարէ պաշ քեաթիպի իզզ. Արիֆ էֆէնտիյէ Թէրֆիէն բիւթիպէի Սանիյէ սընըֆը միւթեմատիլի Թէվֆիհ պույրուլմուշ ըրը։

ԻԼՄԻՅԷ

Մըսրը գաւառը ֆաղիլէթլու Նահեա էֆ. հաղրէթլէրինէ Թէրֆիէն Սթանպոլ բայէի բէֆիի Թէվֆիհ պույրուլմուշ ըրը։

ՆԸՇԱՆ

Սէր էօվալիի հաղրէթը Շէհրիյարի սասա. Հասէթ պէյ էֆ. հաղրէթլէրինէ Մուրասա Մէհմիտ.

Մըսրը գաւառը ֆաղիլէթլու Նահեա էֆ. հաղրէթլէրինէ Իքինճի բիւթպէտէն Օսմանի.

Պէյկրա սէֆարէթը Սէնիյէտի պաշ քեաթիպի սասա. Մէհմէտ Աբդալա պէյ էֆ.ի Իքինճի բիւթպէտէն Մէհմիտ Ըշանը ղիշանլարը ինսան պույրուլմուշ ըրը։

Նաժաքոյը իր ամէնօրեայ նիւթերը չարունակելով խորհրդակցութիւններ կը կատարէ, ի ներկայութեան Կայս. Գալատան երկրորդ քարտուղար ու տենկիպտա և նոյն յանձնաժողովին աւագանդամ Իզզէթ փաշայի։

—1000 նոր գաղթականներ ալ ժամանեցին Պոլիս, որոնց հանգստութեան համար միջոցներ ձեռք առնուեցան։

ՍՊԱՐԱՊԵՏ Բիլա փաշա երեք օրէ ի վեր հիւանդ է։

ԱԹԷՆԻ օսմ. դեսպան Բիֆաթ պէյ այսօր իր պաշտօնատեղին պիտի մեկնի։

ՊԵՏԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Օտար վիճակահանութեանց ամսերուն տարածման առաջքը առնելու համար, Կայս. Կառավարութիւնը որոշեց Երկրագործական Պանքային միջոցաւ պարգեւաւոր վիճակահանութիւն մը կազմակերպել, որուն հասոյթը յատկացուի Հիճազի երկաթուղիին և գաղթականներու յանձնաժողովին ծնուելիկն։

ՌՈՒՍԵՒՃԱԲՈՆ պատերազմին մէջ օսմ. զինուորական կեսրդ զոր. Բէրթեվ փաշա, որ մօտերս Պոլիս կը դառնայ, Բէօնիկսպէրկ հասաւ, ուր հիւր է իր ռազմագէտ վարպետին՝ Վոն ֆէր Կոլց փաշայի։

ԻԶՄԻՐԻ թաղապետութիւնը կարեւոր որոշումներ առաւ։ Ի մէջ այլոց մատդրեց չորս երկու կանգուն լայնքը ունենալ բոլոր այն փողոցները որոնք 10, 8 և 6 կանգուն լայնութիւն ունին։

ԵԴԻՊՏՈՍ ներածուած հանքային ածուխներէ, պարզ ածուխներէ, աղաղներէ, քարիւղէ, պղինձէ, կովէ, այծէ, ոչխարէ և այլն ուսումնասիրութիւնը 100ին 8էն 4ի զեղչուեցաւ։

∴ Գահիրէի մէջ Խալիլ փաշա գեանին վրայ նոր Սակարան մը պիտի կառուցուի։

ԵՂԵՌՆԱԴԻԱՏ առեանը դատեց Գառնիկ անուն տակերիչ մը որ անցեալ տարուան Մայիս 7ի իրիկունը Սամաթիայի մէջ, իր արհեստակիցներէն Արամը դանչնով վիրաւորած էր՝ սպանելու դիտաւորութեամբ։ Դատարկ դատապարտուեցաւ երեք տարուան ազատանկիր աշխատութեան։

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ.—Երէկ գրած էինք թէ Մաքրիգիւղի մէջ ծանօթ հայ ընտանիքի մը աղջիկը անձնասպան եղաւ։ Անձնասպանը հանգուցեալ Խնդիր էֆ. Քրլքճեանի ամուրի քոյրն էր։ Սրտոտը շաբաթ իրիկունը առանց իր շաբաթը գաղափարին վրայ տնեցիներուն բան մը յայտնի ընելու կ'երթայ կը պառկի։ Կէս գիշերին կ'ելլայ անկողնէն, վար կ'իջնայ ու չուան առնելով վեր կ'ելլայ։ Բաւական կ'աշխատի որպէս զի չուանը անցընէ տեսեակին առաստաղը գտնուող լամբարի օղակին, սակայն չյաջողիր։ Ճարահատ դարձեալ վար կ'իջնայ և փայտ մը կ'առնէ ու այս անգամ կը յաջողի չուանը անցընել օղակին ու վարի ծայրն ալ վզին։ Առաուն իր մեծ քոյրը, որ ամուսնոյն հետ, նոյն տունը կը բնակի, ակամաւոր կ'ելլայ այս սխալը ու ցաւաբեր տեսարանին։ Տաներեց Տ. Խաչատուր քահանայի կողմէ խնդիրը կը տեղեկագրուի Ս. Պատրիարք Հօր, որ բժիշկներու տեղեկագրին վրայ կ'արտասէ անձնասպան օրիորդին պարզ յուղարկաւորութիւնը, որ առջի օր կատարուեցաւ Մաքրիգիւղի մէջ։

ՄԷՐԻԿ ԵՒ ԶԻՒՆԸ.—Նախընթաց օրուան փոթորիկին վրայ գրած էինք արդէն։ Սաւ Ծովէն ու Մարմարայէն թէեւ դեռ տեղեկութիւն առնուած չէ, սակայն հաւանական է որ արկածներ պատահած են։ Թրքատար շոգենաւերը ուշացան և Սաւ ծովի մէջ նաւահանգիստ մը ապատանած են։ Զրոյց կայ թէ Էրէյլիի ու Զանկուլտաքի միջեւ արկածներ պատահեր են։ Հեռագրական լուրի մը նայելով Ֆրանսական խոշոր առագաստանաւ մը՝ Նիմֆ Զանկուլտաքի նաւահանգիստին դուրսը խորտակուեր է, սակայն յայտնի չէ թէ մարդու կորուստ պատահա՞ծ է թէ ոչ։ Նոյն ընկերութեան պատկանող երկու նաւեր ալ վնասուեր են։ Գուլկարական Գորիս շոգենաւը որ Վառնայէն Պոլիս եկաւ փոթորիկէն բաւական նեղուեր է։ Ալիքները շոգենաւին մէջ մտնելով քիչ մարդեր են վերնայարկը գտնուած առարկաները. նաեւ ութ վանդակի մէջ դրուած հաւեր, 200 ոչխար, 16 եզ, 150 այծ, 38 պարկ ապուխտ ալիքներէն քշուեր տարուեր են։ Էմանէթի Եորկի Սարանի ալ նոյն կերպով ծովը գացեր, բայց երկրորդ ալիք մը նորէն շոգենաւին մէջ տարեր է զայն, որով ազատուեր է։

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՈՃԻՐ.— Մէհմէտ, Պէքիր, Սիւլէյման, Մուսթաֆա և Իսմայիլ անուն հինգ անձեր Պէօյիքտէրէ օրճարար Քարամի խանութը մտնելով ապէի գիշեր խեղդեցին զայն կարծելով թէ 200 ոսկիի չափ գումար մը ունի պահած։ Սակայն իրենց փնտռուքը ապարդիւն եղաւ, շատ քիչ դրամ միայն գտան, զոր սպանեալին ծամաշոյլին հետ ասին տարին։ Զարգարծները ձերբակալուեցան։

ՍԻՐԱՑԻՆ ՄԻՋՈՒՈՐԻ ՄԸ ԱՐԿԱԾԸ.— Իգմիրէն կը գրեն թէ Աւետիս անուն մէկը, որ բաւական դրամ շահած էր ազիկներու շահագործութեան արհեստին մէջ, անցածները կը չրջագայէր քաղաքին չրջակայքը հեծած հոյակապ ձիու մը վրայ զոր 70 ոսկիի բերել ասած էր։ Ծանկարծ ձին խրտչեցաւ և վար նետեց Աւետիսը, որուն գանկը քարի մը գալով ջախջախուեցաւ և մահը վայրկենական եղաւ։

ԸՆԴՀԱՐՈՒՄ.— Բէօթէնէէն եկող անգլիական «Տիւք օվ Բրնվէլ» շոգենաւը ընդհարեցաւ Բապաթչէի բացերը խարսխած «Լաւռովիք» շոգենաւին։ Երկուքն ալ ծանր վնասներ կրեցին։

ԽԵՂԴՈՒԱԾ.— Քիւրան անուն գործաւոր մը, երբ առջի օր Գուրուչէշմէի առջեւ գանուող «Սիգնոս» շոգենաւին ածուխ կը տանէր, ծով ինկաւ և խեղդուեցաւ։

ՄԵՌԻԼԻ ՇՈՒՐՋ ՎԷՃ.— Իզմիր Բունար Պաշիի մէջ Հայ կառապան մը Ցոյն աղջկան մը հետ ամուսնանալու համար օրթոտոքսութիւնը կ'ընդունի և Բաւլի կը կոչուի։ Մարդը ձիով կ'ընկերանար իր ընտանիքին, որ կառքով եկեղեցի կ'երթար։ Ծանկարծ ձին խրտչեցաւ և գետինը նետեց Բաւլին որ անմիջապէս մեռաւ։ Մարմինը տուն տարուեցաւ, բայց կարելի չեղաւ թաղումը կատարել, որովհետեւ Ցոյները և Հայերը հաւատարպէս կը պնդէին թէ իրենք պէտք է թաղեն մեռելը։ Վէճը չարունակուեցաւ երկու օր և ի վերջոյ որոշուեցաւ հրահանգ ուղել Էսքիրնէէն, ուր տեղի ունեցած էր դատաւանափոխութիւնը։ Իսքիրնէի մեռաբարիտը պատասխանեց որ Բաւլի 10 տարիէ ի վեր Օրթոտոքսութիւնը ընդունած էր, որով Ցոյները թաղեցին Բաւլիի մարմինը և այսպէս վերջացաւ երկու հաւատակութեանց միջեւ ծագած վէճ մը։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ԲԱՐԻԶ, 1 Յունվար.— Տարեգլուխի առթիւ, սովորական արարողութեամբ կատարուեցան Էլիզէի ընդունելութիւնները։ Մ. Լուպէ պատասխանելով Մերակոյտին ատենապետ Մ. Ֆալիէրի բարեմաղթութիւններուն յայտարարեց թէ, Նախագահութիւնը մէկ քանի չաբաթէն պիտի թողու, միայն պիտի ցուի թէ պարագաները թող չտուին իրեն որ աւելի օգտակար ըլլայ Ֆրանսայի։ Մ. Լուպէ յարեց. «Սակայն խղճի հանդարտութիւնը ունիմ թէ ջանացած եմ միշտ պարտակատարութիւնս կատարելու։» Իտալիան դեսպան Թորնիէլի կոմսը, իբրեւ երեց դեսպանական մարմնոյն յայտարարեց թէ պէտք է ուրախ ըլլալ՝ ընդհանուր խաղաղութեան ամրապնդուելուն համար։ Մ. Լուպէ գովեց խաղաղասիրական գաղափարներու և հակումներու բարոյական ոյժը, որոնք կը ներշնչեն ժողովուրդները և կ'երաշխաւորեն աշխարհի խաղաղութիւնը։ Ընդունելութեան ներկայ չգտնուեցան կրօնական պաշտօնաները։

ԲԵՐԼԻՆ.— Գերմանիոյ և Ռուսիոյ միջեւ յարաբերութիւնները ձգտուած են, սահմանագծի վերաբերեալ անհամաձայնութեանց պատճառաւ։

ԼՈՆՏՈՆ.— Շանկայէ կը հեռագրուի թէ Ճարտն Զինու հետ պատմանագիր մը կնքեց, որպէս զի մեծաքանակ բրինձ և ցորեն ղրկուի Ճարտի սովեալ նահանգները։ Փոխարժէքը երկու տարիէն պիտի վճարուի Զինու։ Ճարտնական կառավարութիւնը, հետեւապէս բրինձ և ցորեն պիտի բաշխէ սովեալ ժողովուրդին։

ՊԵՐԼԻՆ.— Վիլհէլմ կայսր գերման բանակին Ընդհանուր Սպայակոյտին պետ անուանեց զոր. Մոլթքէն, որուն հօրեղբայրն էր Մարեշալ Մոլթքէ։

ԲԱՌԳԻՐՔ ԱՆԳԼ-ՀԱՅԵՐԷՆ

Վ. Ե. ԵԱԿՈՒԲՍԱՆ

Ընտիր թղթի վրայ տպուած և փառակազմ քանի մը օրինակները կը գտնուի միայն հրատարակչին քով (Զ. Թորոսեան), Պահչէ-Գիւղ, Բաբիմ փաշա խան։ Գին 1 օսմ. լիրա. փոստի ծախքը գրատան վրայ է։

ԴԿՐՈՅԻ ԳԻՐՔԻ (ընթացք ընթերցանութեան), 6 մաս. Հը մանկապարտէզի և Հը նախակրթարանի համար. ընտիր նիւթերով և պատկերազարդ. գնահատուած կարգ ուսուցիչներէ։

ՆՈՐ ԴՐԱՑԱԿԱՆ ուղղներ 30 փր.ի փոստի փուլ պարտին ղրկել։

Սայն գիրքերը օրը օրին ու ճշդութեամբ ստանալ ուզողներ՝ պարտին ուղղակի վերի հասցէին դիմեն, ուր կը գտնուի նաև Ճուէրի գիրքեր, պատկերներ և օրացոյցներ։ 1—6

նայն դիւրութեամբ։ Շնորհիւ այսքան դիւրութիւնների, այսօր չերամաբուծութիւնը իր անուրանալի օգուտներն ու բարիքները տարածեց Օսմանեան մեծածաւալ Կայսրութեան ամէն կողմերը, և սակայն նարտար գիւղեր կարենալ հրապարակելու համար Հանրային Գարուց Վարչութիւնը լաւագոյն Տնօրինութիւն մը ըրած պիտի ըլլայ իր թեւարկութեան տակ գտնուող չերամաբուծական վարժարանին ծրագիրը ընդարձակելով։

Մանաւորելով մեր խօսքը, խոստովանինք թէ չերամաբուծական վարժարանը մեծապէս օգտակար եղած է անոնց համար, որոնք երկրորդական վարժարանի մը չրջանը ընելէ վերջ մասնագիտութիւն մը ունենալու փափաքով հեռուած են անոր չրջանին. հետևւեալաբար չերամաբուծութիւնը իր գործնական պարզութենէն հեռանալով ասանց ձեռքին տակ կրնայ արուեստ մը համարուիլ։ Ուրեմն յառաջդիմասէր հնաբոյծ բարեկամիս ձայնակցելով, կը խնդրենք որ ասանք հրապարակեն մինչեւ ցարդ իրենց ըրած չերամաբուծական փորձերուն արդիւնքը, որմնցմէ քիչ մը քիչ չէ որ պիտի օգտուին իրենց հետևւող ընկերակիցները։ Մաքեր կան որոնք հեղինակ ըլլալու պատրաստուած են, իսկ ասանք լաւագոյն հետևւողներ ըլլալու։ Սակայն պէտք է որ հետևողներն ալ անկեղծ ու վեհանձն խոստովանութիւնով մը հրապարակեն իրենց անյաջողութեան պատճառները, որպէս զի կարենանք հասնիլ ճշմարտին։

ՀՐԱՆՏ Ս. ՏԱՆՑԻԿԵԱՆ

ՄՐՑՈՒՄԻՆ ՕՐԷՆՔԸ

Մեր վաճառականներն ու արհեստաւորները սովորութիւն ունին ամէն առիթ գտնգտա յայտնելու անուղիղ մրցումին դէմ որ տեղի կ'ունենայ իրենց միջեւ։ Երբ վաճառական մը կը տեսնէ որ իր գլխաւոր պաշտօնեան իր քովէն ելնելով ուրիշ արհեստակցի մը հետ կը պտտնաւորուի, անմիջապէս զայն կը նկատէ իբրեւ անուղիղ մրցումի պատճառ ու թելադիր։ Ասիկա նեսորութիւն, ագիտութիւն և նախապաշարում է, որ մեր խանութպաններուն աչքին տարբեր գոյն մը կուտայ կը խոյտրնէ մրցումի օրէնքին օգտակար արդիւնքներուն վրայ։

Սայլգ է որ մեր խանութպաններն ու արհեստաւորները մենամոլութիւնը ունին իրենց արհեստակցին նմանելու և այս մենամոլութիւնը սովորամոլութեան ոգին և ձեռներէցութեան պակասին հետ միանալով շատերը պակասեցուցած է մանաւանդ վաճառականութեան քանի մը ճիւղերուն մէջ, բայց ո՛չ նուազ ստոյգ է որ մրցումի ծայրայեղութիւնը կրնայ դիւրաւ դարմանուիլ։

Եւրոպայի և Մ. Նահանգաց մէջ ուր կեանքի պայքարը և արհեստական ու առեւտրական մրցումը չատ աւելի խիստ են քան մեր մէջ, կարելի եղած է չափազանց մրցումի վնասներուն առաջքն առնել առեւտր. ընկերակցութեան ոգին շնորհիւ, որով կարեւոր խնայութիւններ կ'ըլլան արտադրութեան ծախքերուն մէջ։ Այսպէս, միեւնոյն ճարտարարուեստն ու միեւնոյն առեւտրին ընդ մարդիկը փոխանակ զիրար անհաշտ թշնամիներ նկատելու, իրարու խորհուրդ կը հարցնեն իրենց շինութեան մէթոտները բարւոքելու, արտադրութեան չափազանցութիւնը դարմանելու, գնման և վաճառման ծախքերը զեղչելու համար ևն.։

Վաճառականներու և գործարանատէրերու միջեւ կնքուած այս տեսակ համաձայնութիւններ առնչութիւն մը չունին սէնթիքաներու հետ, որոնց նպատակն է սա կամ նա արտադրութիւնը համագրաւել և բարձր գինով ծախել։ Ընդհակառակն այս համաձայնութիւններով արտադրութեան ծախքերը կը զեղչուին և հետևւեալաբար վաճառման գիները կը պակսին ի շահ գնորդներու, առանց արտադրողներուն վնաս մը պատճառելու։

Կարգ մը խանութպաններ և վաճառականներ, որոնք այժմ նախանձի և հակառակութեան զգացումներ կը տածեն իրարու հանդէպ և յաճախորդ մը իրարու ձեռքէ կը քաշեն, կրնան դիւրաւ իրենց հաներաչութեան չնորհիւ իրական յառաջդիմութիւն մը ապահովել իրենց առուտուրին և ճարտարարուեստին համար։

Այսպէս, երբ խանութպան մը կամ փոքրաքանակ վաճառական մը իր անհատական միջոցներով չի կրնար վարկ ստանալ, դիւրաւ կարելի է այդ վարկը ձեռք ձգել երբ քանի մը խանութպաններ միացած ըլլան։ Նախանիւթերու համախումբ գնումն ալ կարեւոր խնայութիւններ կատարելու առիթ կուտայ։ Բայց որպէս զի կարելի ըլլայ առեւտրային առաւելութիւնները ձեռք բերել, պէտք է որ շահակիցները կանխաւ մէկդի թողուն այն սխալ գաղափարը զոր ուներն տնտեսական աշխարհը վարող հիանալի օրէնքներուն վրայ և լրջօրէն համոզուին սա ճշմարտութեան թէ շահերը կատարելապէս համերաշխ են ո՛չ միայն արտադրողներուն և սպառողներուն, այլ նաեւ ու մանաւանդ ուշիմ մրցակիցներու միջեւ։

ՍԻՄՈՆ ՁԷՕՄԼԷՐՃԵԱՆ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ

(1905 Դեկտ. 20 Երեքշաբթի)

ՑՈՐԵՆ

Դեկտեմբեր Առաջին օրան	40½-41	ֆր.
» երկրորդ »	39-40	»
Մարտ Գարուն »	35-36	»
Զատկագրոյ »	33-33½	»
Սեպտեմբեր առաջին, օրան	41-41½	ֆր.
» միջին տեսակ	39-40	»

Այսօր ժամանեց 7 վագոն ցորեն Ա. Ծովէ։

ԱԼԻՒՐ

Ցեղական գերմ. Ա. պարկը	77	ղր.
» » Բ. »	72-73	»

ԹԵՓ

Օրան 19 փարա։

ԳԱՐԻ

Քէօռէյնէ 14-14¼ ղրշ. դրիւք
Մէրսին և Բուռնլի 13-13¼ ղրշ. դրիւք։

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ԲԱՆԿԱԼԹԻ

ԷՆՏՐՈՊԻ ԵՐԳԱՆ

Կիրակնօրեայ Առեւտրական վարժարանի դասերը կ'սկսին յառաջիկայ հոկտ. 30 կիրակի օր, ժամը 7ին (Լ. Թ.) մեր Բանկալթի վարժարանին մէջ։

Մրցան 7 ամսոյ մէջ, կիրակի օրեր 3 ժամ դասաւանդմամբ կ'ուսուցուին հետևւեալները գործնական կերպով։

1. ՎԱՃԱՌԱԿ. ԳԻՏԵԼԻՔ. — Առեւտր. Թղթոց տեսակները, օրէնք, սովորութիւնք գործառնութեանց եղանակներ և այլն։

2. ՏՈՄԱՐԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ.— Պարզ ամտար, կրկնատամար, Բագրատամար և ընթացիկ հաշիւներ։

3. ՀԱՇՈՒԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ.— Առեւտրի մէջ պատահած ընդհանուր հաշիւներ։

Ազգ. Վարժարանաց այս տարուան շրջանաւարտները մասնաւորապէս կը հրաւիրուին այս կարեւոր դասընթացքին հետևւելու։

Վճարումն է ամսական 40 ղշ. կանխիկ։ Ուսուցիչը ուսանողք կ'ընդունուին մէկ մէջբասով։

ՕԱՆՈՂԵԱԼՔ Կ'ՍՏԱՆԱՆ ՎԿԱՅԱԳԻՐ

Արձանագրութեան համար պէտք է քառաթերթեայ մը ուղղել Բագրատունի վարժարան Բանկալթի, Իճաբիէ փողոց թիւ 35 և որոշեալ օրը գալ։

Այս ճիւղերուն և լեզուաց վրայ մասնաւոր դաս ուզողներուն ալ գոհացում կը տրուի։ Մրցակիցը ձրի կը տրուի վարժարանէն։

Հիմնադիր—Տնօրէն
ՅԱԿՈԲ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

6—10

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՍՏԱՂԱՅԻՆ ԴԵՐԸ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Անցեալ անգամ Շինուածաճիւքերուն վրայ խօսած միջոցիս՝ խոստացած էի յատուկ յօդուածով մը ալ աստղներուն տեսակին և հանդամանքներուն նկատմամբ գրել, քաջ գիտնալով թէ ոչ է շինութեան մէջ մեծ տեղ կը գրաւէ իր տիպողականութեան համար։

Շինութեան փայտը՝ որ ընդհանրապէս ծառի մը կոճղերուն փայտային մասէն կ'ելլէ, կը գործածուի կառուցանելի չէնքերուն գլխաւոր մասերուն մէջ, ըլլա՛յ քարուկիր, ըլլայ փայտաչէն։

Ծառի մը կոճղերէն կ'օրոշուին.

1. Փայտը, որ կը բաղկանայ մազմզղուկներու (fibre) խիտ զանգուածէն, միջուկին (aubier), հաղորդական նրբաթելներու սեղմումէն արտաբերուած։

2. Միջուկը, որ փայտին և կեղեւին մէջտեղ կը գտնուի և անկատար ու կակուղ փայտ մըն է ընդհանրապէս օրթորէ մնասած։

3. Կեղեւը որ կակուղ նիւթ մըն է ճեղքերով լեցուած և կը ձեւանայ խաւերէ և վերնամորթէ։

Ատաղձները աշնան մէջ կը պատրաստուին ծառերու տերեւաթափէն վերջ, այսինքն հոկտեմբերէն մինչեւ փետրուար՝ որ ամէնէն յարմար ժամանակն է։

Կաղնեփայտը շինութեան մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ, քանի որ շատ մը փայտերէն աւելի ծանրութեանց բեռան տակ կրնայ տակալ։ Այս փայտը չոր և խոնաւ մասերու մէջ իսկ կրնայ գործածուիլ առանց փտելու և եփեռնոսի նման տեւ գոյն մը առնելուն պատճառաւ։ Ջուրի մէջ գործածուած պատուն կրնայ կանանչ գոյն մը առանալ, սակայն գեանէն վեր զետեղուած առեն կանանչութիւնը պարտի կորսնցնել, որ տպագրին ալեաններ չպատճառէ։

Ռօպիւրի կաղնին շատ կարծր է, հետևւեաբար դժուարաչխատ։ Ասոր գոյնը թուխ կարմիր է և կոչտ գործերու միայն կրնայ յատկացուիլ։

Բէրկիւլը դարձեալ կաղնի է և Ռօպիւրէն աւելի կ'սեմ։ Իր փայտը թեւեւ կարծր, սակայն նուազ կոչտ ըլլալուն, դիւրաւ կը ձեւաւորուի։ Դեղինի մօտ կարմրագոյն է, և կրնայ գերաններու սահմանուիլ։

Սերին տեսակ մը կաղնի է Իտալիոյ անտառներուն մէջ աճող, բարձր և ուղիղ դիրք մը ունի, փայտը կը նմանի սնկենիի, բայց նուազ կարծր է։ սակայն կրնայ հիմնարկութեան մէջ անխարար գործածուիլ։

Անձելօր կաղնին կանանաւոր բոլորակաձեւ կոճղ մըն է խիտ ու կարծր փայտով մը՝ Ռօպիւրէն աւելի տեղմ։

Բեկանի փայտը խիտ ու կարծր ըլլալով, ատաղձագործութեան մէջ սակայ կը գործածուի, սակայն որդերէ շատով վնասուողներուն դասակարգէն է, որով քիչ մը ժամանակ թրջելէ վերջ ծանրով կը ցամքեցնեն։ Շատ չոր բեկանը՝ կաղնիէն աւելի դիւրաւ կը կարուի և ձեւեր կ'ստանայ։ Ատաղձագործութեան մէջ լաւագոյն փայտեր չգտնուած առեն պէտք է միայն գործածել ատիկա։

Լաստենին նուրբ և սեղմ հիւսուած փայտ մըն է ակնհաճոյ գոյնով և դիւրաչխատ։ Ջուրին մէջ երկար առեն կը տակայ և հեռահեռ կը կարծրանայ։ Ասով կը շինուին գեանացիներ և ուրիշ շինուածքներ։

Կնձնին խիտ, կարծր և անբեկ փայտ մըն է։ Ատաղձագործութեան մէջ շատ քիչ կը գործածուի։ Սակայ լոկ Լիհանի մարմիններ և սայլեր կրնան պատրաստուիլ։

Ցանկաբեկենը դեղինի վրայ մթագոյն ճերմակ, խիտ և կարծր փայտ մըն է որ ատաղձագործութեան մէջ չի գործածուիր, այլ միայն սայլերու և պատուհաններու։

Շինութեան մէջ կը գործածուին նաև սեւ, ճերմակ, բարակ, արծաթագոյն և իտալական կաղամախներու տեսակները։ Լօմպարտեան կաղամախը աւելի կարծր և ուղիղ փայտ մը ունի ատաղձագործութեան յարմար։ Կան նաև ուրիշ տեսակ կաղամախներ, որոնց փայտը թեթեւ, կակուղ և դիւրաչխատ ըլլալով կրնան շինուիլ տախտակներ և նրբատախտակներ։ Նրբատախտակները ատիքներուն մայթերուն վրայ կը գամուին իրենց վրայ հերձաքարերը զետեղելու համար։

20 տեսակ փայտերու խոնաւդիմութիւն տեսակարար ծանրութիւնը մէկ խոր. մետրի կամ 100 քիլօկրամ ջուրի հետ բաղդատելով կ'ելլայ։

	Քիլօկրամ
Կաղնիի կեդրոն	1170
Կանանչ կաղնի	993
Պարզ կաղնի	934
Հացի	760
Պարզ ցանկաբեկեն	752
Հիւսիսային չամի	745
Բկան	695
Թմբի	685
Եղեւին	660
Ընկուզենի	655
Շագանակենի	652
Պարզ լաստենի	608
Հնդկական չագանակենի	606
Ճերմակ կաղամախ	588
Կնձնի	553
Կաղնի	543
Սեւ կաղամախ	462
Քարաքինեան կաղամախ	450
Ուռենի	421
Իտալական կաղամախ	378

Փայտի մը ծանրութիւնը կրնանք ասոյն ցանկին միջոցաւ գտնել, առանց դայն կշռելու։ Նախ փայտին ծաւալը գտնելով և յետոյ դայն բազմապատկելով ցանկին մէջ գրուած նոյն փայտին թիւին հետ։ Եթէ հացի մը կաղը 4 մէթր երկայնութիւն, 28 սանթիմէթր լայնութիւն և 21 սանթիմէթր բարձրութիւն ունենայ՝ ծաւալը պիտի ըլլայ 4.00×0.28×0.21=23 սանթիմէթր (մէջին հաշուով), որ ցանկին մէջ գտնուած 760 թիւին հետ բազմապատկելով 174.80 քիլօկրամ կ'ելլայ։

Դարն և որոշեալ տերեւներ ունեցող կանանչ ծառերը՝ խեժաւոր փայտ մը կ'արտադրեն։ Ասոնց կազմը նուազ խիտ և նուազ մրօրեակ կ'ելլայ քան կաղնիինը և ընդհանրապէս ճկուն ու փութով ճեղքուող։

Դարեա, Շուէյտ-Նորվէկիա և Ռուսիա կ'արտածեն անտառային շահիս, որուն գոյնը դեղին և կարմիր կ'ելլայ։ Կարմիրը գլխաւորաբար Ռիգայէ կ'արտածուի և կոնիի կամ գերանի ձեւով կը փոխադրուի ատաղձագործական աշխատութեանց մէջ գործածուելու համար։ Իսկ դեղին շահին Շուէյտէ կ'արտածուի։ Երբ ասոնք մատաղ վիճակ մը ունենան՝ իրենց գոյնը դեղին և մէջուկը սպիտակ կ'ելլայ, մինչ հիները կարմիր գոյն մը և դեղին մէջուկ մը կ'ունենան խեժաւոր փայտ մը կրելով։

Կուսին ալ չոնիին նման խեժաւոր և գրեթէ սպիտակ փայտ մը ունի, երբ բաց օդի մէջ քանի մը տարիներ մնայ՝ կը մթագնի։ Հնարը հողի արտադրութիւններէն եղող կուէնիները մինչեւ 30 մէթր կրնան բարձրանալ թուխ գոյն մը առանալով։ Այս փայտէն երկար և ասկուն գերաններ կրնան շինուիլ։ Ատաղձագործութեան մէջ գեանայարկի տախտակամածներու կը գործածուի, քանի որ ցուրտը, տաքը և խոնաւութիւնը սա է ազդեցութիւն չեն կրնար ներգործել իր վրայ։

Եղեւինը կ'ասի Ալպեան և Բիրենեան լեռներուն մէջ և ուղիղ ցօղուն մը ունեցող ծառերէն մին է։ Վարի մասը առատ և գագաթը նուազ հիւղեր ունենալուն՝ ծառը կասնաւոր բուրգի մը ձեւը կ'ստանայ։ Ասոր փայտը ճկուն և նուազ խեժաւոր է, որով ներքին մասերու մէջ կը գործածուի։ Այն երկիրներուն մէջ՝ ուր առատ եղեւին կը գտնուի, զարդերու կը գործածեն։ Ասիկա իբր առատաղի փոքրիկ գերանի տեղ երբեմն կրնայ գործածուիլ կաղնիին 1/5դ ծանրութիւնը ներկայացուցով ուղղահայեաց կերպով տարածուած պահուն։

Սոճին (pesse) կանանչ ծառ մըն է, որուն տերեւները եղեւինէն աւելի կանանչ, ուղիղ և որոշեալ են, փայտը աւելի ծանր և աւելի տեղմ, խեժաւոր և կարմիր է գոյնը։ Աւելի կրնայ ջրոյ մէջ դիմանալ՝ առանց խանաւ եւ չոր մասերու մէջ տակալու։ Պարզ եղեւինէն յարգի է ներքին շինութեանց մէջ գործածելու համար։

Սոճին փայտը գարնան և աշնան մէջ ցամքեցնելու է որ ազնուանայ։

Փայտին մազմզուկները թէպէտ թեթեւ են, բայց ջրոյ մէջ աւելի կը ծանրանան քան միւս փայտերը, որ ընդհակառակը կը փարին։

Փայտ մը կարուած առեն աւելի ծանր կ'ելլայ՝ քան արհեստականօրէն օդին մէջ չորցուելէ վերջ. Կեդր. Եւրոպոյ մէջ գտնուած փայտերուն մեծագոյն մասը 0.6էն 0.8 կը կշռեն. բայց ի մէկ քանի տեսակ ատաղձորատաբածականութիւնէն՝ փայտի մը իրական ծանրութիւնը ճշդիւ որոշել ան կարելի է։

Փորձով հաստատուած է թէ՝ փայտը՝ ջուրին մէջ մնալով կը ծանրանայ, սակայն կանխաւ պէտք է քննել թէ թթուներ կը պարունակէ՞ իր մէջ։

Երբ փայտը ջուրէն հանելով, արեգական ջերմութեան տակ ցամքեցուի, իր չրլագիծը կը փոքրնայ, բայց եթէ դարձեալ խոնաւութեան ենթարկուի, չրլագիծը կ'ուռի եւ կը մեծնայ ու ա՛յ անգործածելի կը դառնայ։

Ամէն ծառ ջուր կը պարունակէ, ինչպէս ցանկաբեկենը 20 %. կաղնին 35 %. եղեւինը 37 %. շոնին 45 %. ուռենին 60 % և այլն։ Ամառ առեն։ Իսկ զանոնք ճեղքելով չորցուած ժամանակ առ առաւելն ամէնքն ալ 25 % ջուր կը պարունակեն, որուն բնական ցամքումը կ'ըսեն։

Փայտը փոխոխ մեներու չենթարկելու համար պէտք է.

1. Ծառերը աշնան վերջը կամ ձմրան սկիզբը կտրել։

2. Կոզեները աղցել։

3. Սնուցիչ հիւթը ջրով թրջել։

Երբ ծառը իր ճիւղերէն և արմատներէն մաքրուի, պէտք է կանանաւորապէս 4 երեսները յղկել, այսինքն քառակուսի և յետոյ դայն մասերու բաժնել ըստ գերան, տախտակ և այլն։

Զքառակուսուած կոճղերու միջուկը ծուռէն աւելի չուտ չորնալով, մակերեւոյթին վրայ ըստ երկայնութեան ճեղքեր կ'արտաբերէ և ծայրերն ալ ծերպեր։ Այս անպատշաճութեան տեղի չտալու համար ծայրերը թուղթ պէտք է փակցնել կամ իւղով օծել։ Ըստ երկայնութեան ճեղքերը կանխաւ չ'ելլելու համար կեղեւներէն չուտ մեր կացնելու չէ որ ամբողջապէս ցամքելով տեղի տայ։

Ծախտակները և գերանները տակաւ առ տակաւ շուքի տակ ցամքեցնելու է երբեմն երբեմն տեղափոխելով։

Կան տակաւին ուրիշ պարագաներ ալ, որոնց վրայ նախազգուշութիւնը անհրաժեշտ է, պէտք է ընտրել այնպէս փայտ մը որ խոնաւութեան և վերը յիշուած անպատշաճութեանց դիմադրէ։ Իբր նախապահոյ՝ կրնան գործածուիլ կուպրի ծեփերը, իւղաներկերը և վերջապէս փայտին արմատը, այսինքն հողին մէջ գտնուած մասը այրել մինչեւ ածխացած ժամանակ։

ԵՐՈՒԱՆԴ Մ. ԴԱԼՖՃԵԱՆ
Ճարտարապետ

ՏՕՔԹ. ԳԱՍԻԹԵԱՆ

փոխադրած է իր խալիաներ Բերա, Մեծ Փարմաք Քարու փողոց, 6 թիւ աբաթքմանին առաջին յարկը։

Հիւանդ կ'ընդունի ամէն օր կէս օրէ վերջ։

Կարօտ հիւանդները ձրի կը դարմանուին Երեքշաբթի և Ուրբաթ օրերը։

2

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ

Գում. Մանզուտէի 1368 թուականի մէջ կարդացինք Սերովբէ էֆ. Վարժապետանի մէկ նամակը, որով իրատարակ կը բողոքէր Սիվրէհիսարի Թաղ. Խորհուրդին կողմէ վարժարանին պաշտօնէութեան հանդէպ եղած զրկանքներուն դէմ։ Զարմացեալ պաշտօնէից Սերովբէ էֆէնտիին, եթէ ներելի է, կը խնդրենք տեղւոյն Թաղ. Խորհուրդին՝ որ Էսքնէթիի Թաղ. Խորհուրդին բարի օրինակին հետեւելով. վարժարանին պաշտօնէից նախորդ տարուան ռոճիկ մնացած ամսականները ապահովութեան տակ առնէ և ներկայ չրջանին համար կարեւոր կարգադրութիւններ տեսնելի յօգուտ ուսանող մանկաւոյն։

ՍԱՄՈՒԷԼ ԲԷՕՍԷԵԱՆ

Էսքիշէհիր. 12 Դեկ. 1905

ՄԱՆԶՈՒՄԻՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱԺԻՆԸ

ԿՆՈՒԹՆԵՐ

Կիրակի Գասրա Փաշայի եկեղեցւոյն մէջ վայելուչ չքով կատարուեցաւ Վանաշապուհ էֆ. Զրիխպիրեանի որդւոյն մկրտութիւնը ձեռամբ Տ. Աստիս քահանայի և կնքահայրութեամբ Հայկ էֆ. Քրբքեանի։ Նորածինը կոչուեցաւ ՇԱՒԱՍՊ-ԵՂՈՒԱՐԴ։

×

Կիրակի օր Խազիրդի Ս. Սահականոց եկեղեցիին մէջ կատարուեցաւ մկրտութիւնը Տիար Սրբուն Տէպէլեանի առդարիկ աղջկան, կնքահայրութեամբ Պր. Յարութիւն Եօզկասլեանի և ձեռամբ Տ. Աբրահամ քհ. Կիւրեղեանի։ Ս. խաչն կոչուեցաւ ՀԱՒՈՒԻԹ-ՍՐԲՈՒՀԻ։

ԱՄԱԿԱՐԱՆ

ՂԱԼԱԹԻԱ ՍԱԿԱՐԱՆԸ

3/20 Դեկտեմբեր 1905

ՍՍՄ. ՄԻԱՑԵԱԼ ԲՈՆՍՈԼԻՏԷ

Դրեկ բրիկան գոցուեցաւ Օ.Ո.	99-23½
Դրեկսան էն բարձր գինը »	99.24
» էն վար գինը »	99.06

ԲԱՒՄԷԼԻՒ ՕՐԿԱԹՈՒՂԹ

Դրեկ բրիկան գոցուեցաւ ֆր.	135.75
Դրեկսան էն բարձր գինը »	135 87½
» էն վար գինը »	123.50
Շիրաքեթը Թարիրէ	36.—
Սամսոնեան Գանգա	600.—
Բրանովալ »	55.—
Բրեսթ Ֆենարէ էֆէրբէրէն Ա. »	20.—
» » » Բ. »	50
Գանք Նաս. Կրէս.	442.—
Ծերքասի Լուրբ ընկ	52.—
Սամ. Ապարեվագր. Հնկ. Լ. Ս	4.—
Բրամվայի բաժնեթուղթ	30
Բարաք » Գալաս	510.—
Լաւրբամ ֆր.	67 50
Անասալ. Սրկ. բաժնեթ. Ա. Ս	10.77
Լէֆէրի պարտաթուղթ ֆրանգ	380

ԴԻՐԱՄՆԵՐԻՒՐ ՀԱՆՐԱԳՐԷ

Սամ. սակին 100	ղշ. էն	ղշ. ֆր.
Ֆրանսական սակ		97.20
Անգլիական սակ		109.32
Ռուլ		0.—
Բրլինց		51.04
Մեսերիչէ արծաթ		108.13
Մէթալիք		102.30
Ռուպի թղթադրամ		5.70

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՍԱԿԱՐԱՆ

Ճարտնական 4 %	92.25
Սպասիական արտաքին	91.70
Իտալական 4% 1901	78.—
Անգլիական Գոնսոլիտ Ա. Ս.	89.—
Ֆրանսական Իանիք ֆր.	98.65
Լանսան 3 տարի	111.10
Բարիզ »	22.61¼
Վիէննա չէք ֆիորր.	21.76
Գերլին անտակոս չէք մարք	18.56

ԳՐԱԿԱՆ ԹԻՒՆԵՐ

Մեր կարծիքով, առանց այս կարգի բռնադատութեանց դիմելու, թիւման եկող հնդկահաւը կարելի է հայ թիւթել։

Հնդկահաւ մը մեծ դիւրութեամբ կրնայ թիւսել 25—30 հաւկիթներու վրայ։ այս կենդանին յամառ և լաւագոյն թիւսող մըն է որ անձանձրոյթ կը շարունակէ իր երեսուն օրուան թիւսումը։

Հաւաբոյծներէ շատեր հնդկահաւի այս արկարատեւ թիւսումէն օգտուելով, արկաս դասակարգ հաւը վաճառելու կը սատան, հետեւաբար հնդկահաւը այս պահուն արհեստական թիւսող մեքենայի մը դերը կը կատարէ։

ՀՐԱՆՏ Ս. ՏԱՆՑԻԿԵԱՆ
Մասնագէտ
Երկրագործական գիտութիւնց

ՏԷՐ ՍԻ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅԱԷՐԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴԱՍԵՐ 30

ՀԱՒԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՒԱՍԻՐԻ ԹԻՍԱՒԱՆՆԵՐ

Սակաւաթիւ հաւերու բազմացումը զգաղող հաւասէրներու փափաքին և հետաքրքրութեան գոհացում տալու համար հոս պիտի բացատրենք միայն այլ սակայն առողջապահիկ թիսաարանները։

Մէկ մէթր երկայնութիւն և 40—50 սանթիմէթր լայնութիւն ունեցող կողով մը քիչ մը բարեփոխութեամբ կրնանք թիսարանի մը վերածել հետեւեալ կերպով։

Կողովը երկու մասերու կը բաժնենք մէկ մասը միւսէն փոքր ըլլալու պայմանով, փոքր մասը ամէն կողմէ պէտք է գոցուած ըլլայ. միայն վերի մասին վրայ մղլակներով հատատուղ դռնակ մը պէտք է գտնուի, որկէ կարելի ըլլայ ներս մտցնել հաւը։ այս փակ մասը պէտք է որ իր կողմերէն մէկին վրայ քառանկիւնաձեւ ճեղքուածք մը ունենայ օդին մուտքը և հետեւաբար հաւին շնչառութիւնը ապահովելու համար։

Մնացեալ մասին երկու կողմերը փակ իսկ վերին և ստորին մասերը բաց և առաջակողմը իրարմէ վեցական սանթիմէթր բացութիւն ունեցող փայտէ ձողերով պէտք է գոցուած ըլլան, անձրեւներէ և ամառային հեղձուցիչ տաքերէ թիսարանը պաշտպանելու համար. վերի մասին երկայնութեանը և լայնութեանը չափով տախտակէ շինուած կափարիչով մը պէտք է ծածկել այս մասը։

Կողովին փոքր և գոցուած մասը թիսակողովի մը պաշտօնը կատարելու անօրինուած է, հետեւաբար ասոր տախտակէն գետինը պէտք է յարդով ծածկել և այս յարդէ ծածկոյթին բոյնի մը ձեւը տալ որուն վրայ պէտք է շարենք թիսման յատուկ հաւկիթները և յանձնենք թիսամարին։

Կողովին մնացեալ մասին մէջ թիսամարը կը կերակրենք և կը թողունք որ ժամանակի մը համար հաւը հանգստանայ, հետեւաբար այս մասը իբր հանգստավանդակ կրնանք գործածել։

Այս բաժնին գետինը աւազով պէտք է ծածկուած ըլլայ, և կերամանը և ջրամանը այս հանգստավանդակին առաջակողմին արտաքին մասին վրայ պէտք է գտնուին։

* * *

Թիսելու անտրամադիր հնդկահաւերը արհեստական զանազան միջոցներով կրնանք թիսեցնել։

Մենք հոս երեք գործնական միջոցներու բացատրութիւնովը պիտի բաւականանանք։

Ա. — Հաւատէրը հանցէն հնդկահաւ մը կը բերէ և զայն կռնակի վրայ պառկեցնելէ վերջ անոր որովայնին վրայ գանուող փետուրները լաւ մը կը փետռէ և յետոյ զայն թիսակողովի մը մէջ գանուող թիսման յատուկ հաւ հաւկիթներու վրայ կը դնեղէ։ Փետրազերծութեան այս գործողութեան դիւրացումին համար եղէրի (ըսբրդան օծու) տերեւներով նախապէս լաւ մը կը չփենք կենդանին որովայնը. ձմեռ առեն եղէրի տեղ կրնանք գործածել նաեւ essence de terèbenthineը։

Բ. — կասիխառն դինիով (Թարչինի չարապ) կենդանին գինովցնելէ վերջ մութ տեղի մը մէջ գտնուող և հաւկիթով լեցուն թիսակողովի մը մէջ բռնի տեղ կը դնենք զայն։ Այս սիջոցին համար ոչորանու և խաչոր կապարիչով կողմնոր կը գործածեն. հնդկահաւը այս պայմաններով ալ երբեմն թիսելու չի հաւանիր. այս պարագային հաւաբոյծը գաւազանիկով մը խեղճ կենդանին կռնակին քանի մը թեթեւ հարուածներ կուտայ և այսպէս զայն թիսելու կը հաւանեցնէ։

Գ. — Առանց ո՛և է բռնադատութեան կենդանին մութ տեղ մը կը փոխադրենք և հոս նախապէս փոքր հաւկիթներու և յետոյ լաւագոյն հաւկիթներու վրայ թիսման կը դնենք. կենդանին լոյսէն մութը փոխադրուելով ապուշի մը դիրքը կը առնայ և անշարժ անշչուկ կը շարունակէ թիսել։

Բնականաբար այս մէջտեղը պէտք է նախընտրել մէս երկուքէն, քանի որ աւելի բնական և աւելի գործնական է։

Մեր կարծիքով, առանց այս կարգի բռնադատութեանց դիմելու, թիսման եկող հնդկահաւը կարելի է հայ թիսթել։

Հնդկահաւ մը մեծ դիւրութեամբ կրնայ թիսել 25—30 հաւկիթներու վրայ։ այս կենդանին յամառ և լաւագոյն թիսող մըն է որ անձանձրոյթ կը շարունակէ իր երեսուն օրուան թիսումը։

Հաւաբոյծներէ շատեր հնդկահաւի այս արկարատեւ թիսումէն օգտուելով, արկաս դասակարգ հաւը վաճառելու կը սատան, հետեւաբար հնդկահաւը այս պահուն արհեստական թիսող մեքենայի մը դերը կը կատարէ։

ՀՐԱՆՏ Ս. ՏԱՆՑԻԿԵԱՆ
Մասնագէտ
Երկրագործական գիտութիւնց